

Standard sítě služeb pro děti pro ORP Tachov

Ministerstvo práce a sociální věcí ČR, 2025

Systémový projekt: Sjednocení přístupu k ohroženým dětem

Spolufinancováno
Evropskou unií

MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

PRÁVO NA DĚTSTVÍ

Dokument byl zpracován v rámci realizace projektu Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky s názvem „Sjednocení přístupu k ohroženým dětem“, reg. č. CZ.03.02.02/00/22_004/0000500, spolufinancovaného z Evropského sociálního fondu plus a státního rozpočtu. Předmětem projektu bylo vytvořit podmínky pro sjednocení přístupu k ohroženým dětem nastavením základních standardů, procesů a postupů spolupráce napříč resorty. Projekt byl realizován v období od ledna 2023 do prosince 2025.

Obsah

Úvod.....	4
Definice sítě služeb pro děti a jejich rodiny.....	5
Síť sociálních služeb	6
Rozšířená síť podpory dětí a rodin.....	7
Naplňování potřeb dětí a jejich rodin.....	10
Příklady činností podporujících naplňování potřeb dětí.....	12
Využití potenciálu mezioborové spolupráce	16
Principy mezioborové spolupráce	18
Síťování.....	18
Koordinace	19
Aktivity podporující principy mezioborové spolupráce	21
Mapování sítě.....	21
Plánování sítě	22
Vyhodnocování spolupráce v síti	23
Metody a pracovní postupy mezioborové spolupráce	24
Případová práce.....	24
Sdílení informací a včasná identifikace ohrožení.....	26
Participace dětí.....	27
Zdroje.....	30
Závěr	32

Úvod

Tento výstup je zpracován pro ORP Tachov.

Potřebnost vzniku integrovaného systému služeb pro děti vychází ze stavu systému péče o ohrožené děti a jejich rodiny v ČR, který lze bohužel dlouhodobě charakterizovat jako **nejednotný, roztržitý a podfinancovaný**¹. Současně je návrh takového integrovaného systému reakcí na problém **nedostatečných kapacit** některých potřebných služeb², který potvrzuje praxe v rámci celé ČR, na úrovni jednotlivých krajů, regionů i obcí. Tyto problémy v ČR bohužel dlouhodobě přetrvávají. Je tomu tak navzdory dílčím úspěchům nejrozličnějších projektů, zaměřených právě na řešení této problematiky³, i navzdory postupným proměnám právního a institucionálního prostředí zajišťování určitých forem péče o děti, jako je např. probíhající deinstitucionalizace péče o ohrožené děti a s tím související transformace pobytových zařízení, a dodejme i navzdory nepopíratelné existenci lokálních dobrých praxí, kdy se výše uvedené bariéry daří úspěšně překonávat, především díky kvalitně nastavené spolupráci aktérů apod.

V této souvislosti je na místě uvést, že Národní strategie ochrany práv dětí na roky 2021–2029 definuje hlavní systémové nedostatky ochrany práv dětí v České republice, mezi kterými je uveden „...*nedostatek služeb základní pomoci rodinám s dětmi a na podporu rozvoje základních rodičovských dovedností. Tento problém je umocněn nedoceňováním významu vztahů mezi dítětem a rodičem (při zjištění problému dochází poměrně často k umístění dítěte mimo rodinu). Dostupnost služeb pro rodiny a děti se liší podle jednotlivých regionů. Neexistuje garantovaná, minimální síť služeb, není stanovena její podoba ani jednoznačná odpovědnost za vytváření takové sítě.*“

Je faktem, že se v ČR dlouhodobě systémově nedaří zlepšit naplňování potřeb dětí a jejich rodin, a to zejména dětí ohrožených. Nejednotnost přístupu k práci s dětmi ze strany aktérů a institucí, nedostatečný ohled na skutečné potřeby dětí i nedostatečný zájem o jejich zjišťování, rozličnost zastoupení podpůrných aktivit v místních, resp. krajských sítích služeb, dlouhodobě se vyskytující preference intervenčních aktivit, které mohou osudově negativně poznamenat primární rodinu dítěte, oproti aktivitám preventivním ze strany těch, kdo služby a aktivity mj. i financují, stejně tak i různá kvalita poskytování služeb dětem a rodinám⁴: to jsou jen některé faktory ovlivňující to, proč se situaci dětí dlouhodobě nedaří řešit způsobem, který by byl lepší pro děti a jejich rodiny a zároveň efektivnější pro stát.

Příspěvkem k řešení tohoto problému je definování sítě služeb pro ohrožené děti, a to včetně tématu **garance této sítě**. Tento materiál přichází s návrhem Standardu sítě služeb pro děti pro ORP Tachov. Jeho podstatou je standardizace sítě služeb, která je orientovaná v první řadě na naplňování potřeb dětí a na maximální využití principů mezioborové spolupráce. Standardizací je zde proces tvorby a uplatňování pravidel a postupů, i soubor kritérií, která definují zejména úroveň a kvalitu sítě. Nejen zkušenosti z předchozích projektů MPSV, směřující k propojování služeb a sjednocení přístupu systému k dětem, vedou k tomu, že jednotný standard a s tím související plán podporující naplňování standardu, jsou kroky, které nelze opominout při úsilí o fungující a zacílenou systémovou podporu dětí.

¹ Viz „Národní strategie ochrany práv dětí na roky 2021–2029“, MPSV 2021, str. 10–11, resp. str. 34

² Na systémový nedostatek např. krizových služeb pro děti upozorňuje mj. dokument „Nová právní úprava ochrany dětí a podpory rodin – Věcné zásady, Verze 2.1. únor 2024“, Změna pro děti/Unicef/MPSV 2024, str. 38.

³ Viz např. projekt MPSV „Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí“ z let 2016–2019, jehož významná část byla zaměřená na rozvoj síťování služeb pro děti v krajích a na obcích

⁴ Viz kapitoly „3.1. Identifikované systémové deficity“ a „3.2. Identifikované nedostatky z perspektivy vybraných cílových skupin“ v rámci Národní strategie ochrany práv dětí na roky 2021–2029, str. 11–16, dále také dokument „Nová právní úprava ochrany dětí a podpory rodin – Věcné zásady, Verze 2.1, únor 2024“, Změna pro děti/Unicef/MPSV 2024, strana 8.

Stručná specifikace ORP Tachov

Tachovsko je region se silnou průmyslovou orientací a jedním z nejvyšších podílů cizinců v celé České republice – v okrese je dlouhodobě nejvyšší podíl cizinců ze všech okresů a ve městě samotném tvoří cizinci významnou část obyvatel. Řada z nich pracuje v průmyslových areálech podél dálnice D5, často prostřednictvím pracovních agentur. To sice udržuje nezaměstnanost na relativně nízké úrovni, ale přináší vysokou míru fluktuace obyvatel, tlak na bydlení a složitější soužití v některých lokalitách; pocit bez péči místních klesá, přestože statistiky kriminality nejsou dramaticky horší než jinde.

Významným průřezovým tématem, které se promítá do každodenního života dětí a jejich rodin, je integrace rodin cizinců a s ní související prevence kriminality a posilování pocitu bezpečí v lokalitách s vyšší koncentrací ubytoven a nájemního bydlení. Analytické podklady pro ORP Tachov (včetně výzkumu Správy uprchlických zařízení MV z roku 2024 a navazující výzkumné analýzy k situaci cizinců na Tachovsku z roku 2025) ukazují, že děti cizinců tvoří významnou část dětské populace a často se jen omezeně zapojují do místních volnočasových aktivit a komunitních akcí, zatímco část majority popisuje zhoršující se subjektivní pocit bezpečí v okolí některých ubytoven a veřejných prostranství. Tyto skutečnosti posilují potřebu koordinovaného přístupu města, škol, sociálních a integračních služeb, zdravotnictví, policie a dalších aktérů, zaměřeného na podporu integrace, budování sousedských vztahů a včasnou prevenci rizikového chování dětí i dospělých – na což město již reaguje sérií kroků v oblasti bezpečnosti, regulace ubytoven a integračních projektů, shrnutých v uvedených analytických materiálech.

Výrazným strukturálním problémem Tachovska je vzdělanost – patří k regionům s nejvyšším podílem dospělých jen se základním vzděláním a na maturitní obory míří podprůměrně málo dětí. Do toho vstupuje vysoký podíl žáků-cizinců, jejich jazyková bariéra a časté stěhování. I proto se Tachov zapojil do projektu desegregace vzdělávání dětí se sociálním znevýhodněním a od září 2025 tu na základních školách působí školní sociální pracovníci, kteří pomáhají dětem a rodinám překonávat sociální bariéry ve vzdělávání.

Sociální situaci území ovlivňuje i zvýšený podíl rodin v dluhové zátěži – analýzy PAQ Research ukazují nadprůměrný podíl rodičů v exekuci i mnohočetných exekucích v ORP Tachov. Zároveň prudce rostou ceny nájemního bydlení a městský bytový fond (přes 600 bytů, včetně dvou krizových bytů a domů s pečovatelskou službou) je plně obsazený, s dlouhým pořadníkem žadatelů. Město proto rozvíjí systém sociálního a krizového bydlení a bytovou politiku podporující ohrožené domácnosti.

Na druhé straně má ORP Tachov poměrně širokou síť sociálních a návazných služeb – vedle pečovatelských služeb a domovů pro seniory působí v území Rodinná poradna, Domus – centrum pro rodinu (sanace rodiny, práce s rodinami v krizi), nízkoprahový klub Relax pro děti a mládež, služby organizace KOTEC (K-centrum, terénní programy pro mládež a osoby užívající návykové látky), Domov pro osoby se zdravotním postižením Milíře či poradna pro osoby se zdravotním postižením. Je tu notně akcentován vznik sítě služeb pro cizince – detašované pracoviště Centra na podporu integrace cizinců (CPIC), Organizace pro pomoc uprchlíkům a další subjekty, které poskytují sociální a právní poradenství, kurzy češtiny, podporu při hledání práce a bydlení.

V posledních letech se výrazně rozvíjí i koordinace a plánování – město má schválený Komunitní plán rozvoje sociálních služeb ORP Tachov 2025–2027, rozjíždí komunitní plánování s pravidelnými kulatými stoly a pracovními skupinami a věnuje se tématům, jako je domácí násilí, integrace cizinců či dostupnost

péče pro děti a mladé lidi. Klíčovou roli v tom hraje místostarostka, která aktivně svolává a moderuje setkání (kulaté stoly, pracovní skupiny, semináře k domácímu násilí či vzdělávání), propojuje školy, sociální služby, zdravotnictví, policii i neziskové organizace a posouvá dopředu konkrétní dohody mezi aktéry. V oblasti vzdělávání fungují v rámci MAP IV odborné pracovní skupiny (rovné příležitosti, moderní didaktické formy, regionální identita) a kulaté stoly, v poslední době ve spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování. Ty propojují školy, sociální služby a samosprávu a hledají cesty, jak děti v Tachově lépe podpořit – ať už jde o děti z rodin v exekuci, nebo o děti cizinců, které si teprve hledají místo v novém prostředí.

Definice sítě služeb pro děti a jejich rodiny

Sít' sociálních služeb

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů v § 3 písm. i) definuje **sít' sociálních služeb** jako „*souhrn sociálních služeb, které v dostatečné kapacitě, náležitě kvalitě a s odpovídající místní dostupností napomáhají řešit nepříznivou sociální situaci osob na území kraje a které jsou v souladu se zjištěnými potřebami osob na území kraje a dostupnými finančními a jinými zdroji.*“ Pro tyto služby jsou definovány i podmínky, za kterých je mohou poskytovat subjekty registrované v registru poskytovatelů sociálních služeb.

S takovým vymezením sítě služeb se pracuje při plánování příslušných sítí služeb na celostátní a krajské, regionální i obecní úrovni. Je faktem, že registrované sociální služby tvoří významnou součást sítě podpory dětí a rodin. Podstatou jejich fungování je pomáhat cílové skupině zvládat nepříznivou sociální situaci. Klíčové parametry těchto služeb, jako jsou kvalita, dostupnost, kapacita i to, do jaké míry reagují na potřeby osob v území, jsou navíc do značné míry regulovatelné v rámci systému rozvoje těchto služeb v určitém území, především díky mechanismům financování ze strany státu, krajů a obcí. Děje se tak převážně formou dotačních programů pro aktéry sítě, v první řadě pro nestátní neziskové organizace, ale i jiné typy organizací.

Rizika tradičního přístupu k plánování a rozvoji sítí sociálních služeb

V současnosti je k vytváření a udržování sítě podpory dětí a rodin obvykle přistupováno tím způsobem, že je v určitém území zmapováno (např. v rámci komunitního plánování či jiných obdobných činností) spektrum aktérů, kteří pracují s uvedenou cílovou skupinou, a následně je řešeno rozšíření kapacit stávajících služeb, resp. poskytovatelů v těch oblastech, kde byla (obvykle samotnými aktéry) identifikována větší potřebnost, než kterou je schopna saturovat současná kapacita služeb. Další variantou řešení nedostatečnosti sítě je její rozšíření o nové aktéry, kteří v území dosud nepůsobí, nicméně stále jde o aktéry z oblasti sociálních služeb. Zařazení nové služby do sítě je navíc velmi komplikované, systém je z velké části statický⁵ a změnám se spíše brání.

⁵ Viz „Nová právní úprava ochrany dětí a podpory rodin“, MPSV/Unicef 2025, str. 132.

Tento přístup je zároveň obecně považován za osvědčený. Z hlediska funkčnosti podpory pro děti a rodiny však přináší některá rizika. Reálně je zde riziko, že je výše uvedeným způsobem řešena pouze kvantita a dostupnost/nedostupnost služeb, nemusí však vždy být dostatečně zohledněna kvalita poskytovaných služeb a reálný dopad služeb na situaci dětí a rodin. Na potřeby cílové skupiny dále často síť reaguje se zpožděním, případně na ně nereaguje vůbec. Není tedy zaručeno, že bude podpora nabídnuta dítěti či rodině včas a takovým způsobem, aby bylo účinně zabráněno ohrožení dítěte.

Současná praxe péče o děti a rodiny, včetně sociálně-právní ochrany dětí, už dlouhodobě ukazuje, že pro maximálně účinnou podporu specifické cílové skupiny, kterou jsou děti a jejich rodiny, a pro kvalitativní posun úrovně péče o ni, je oborové omezení pouze na „sociální služby“ limitující.

Na tomto místě je nutné zmínit, že vlastní, specifické způsoby plánování rozvoje mají tradičně i jiné resorty než jen resort sociální – např. zdravotnictví při plánování základní zdravotní péče, včetně zdravotní péče pro děti, zajišťované především prostřednictvím sítě praktických lékařů pro děti a dorost (PLLD) na území krajů a obcí v ČR. Školství se plánování věnuje mj. při zajišťování provozu škol a s tím souvisejících specializovaných činností na podporu dětí (např. síť školských poradenských zařízení typu SVP, SPC či PPP nebo personální obsazení školních poradenských pracovišť atd.). Tyto způsoby plánování se však řídí vlastními pravidly a především fungují odděleně od jiných oblastí plánování, se kterými ale nejsou vždy propojeny.

Jiné existující způsoby plánování, které se objevily v posledních cca 10–15 letech, mají mezioborový přesah, např. aktuálně je to plánování v oblasti péče o duševní zdraví (týmy pro duševní zdraví), v oblasti rozvoje vzdělávací soustavy (místní akční plány MAP), anebo jde o komplexní plánování s cílovou skupinou, kterou jsou obyvatelé sociálně vyloučených lokalit (strategické plánování sociálního začleňování vznikající v rámci lokálního partnerství, koordinované Agenturou pro sociální začleňování).

Rozšířená síť podpory dětí a rodin

Je především nutné definovat tuto síť podpory šířeji a zahrnout do ní nejen sociální služby, ale i celou řadu dalších aktérů z různých oborů, resp. jejich činnosti, které se dotýkají každodenního života cílové skupiny, tj. dětí a rodin, s důrazem na ohrožené děti. V tomto směru znamenalo výrazný posun zavádění síťování služeb pro děti a rodiny do systému sociálně-právní ochrany dětí, které bylo pilotováno v projektu MPSV v letech 2016–2019 a které rozvíjelo síťování služeb, jež už je součástí „Standardů kvality sociálně-právní ochrany“⁶.

V rámci zmíněné projektové aktivity vznikla i definice specifické sítě služeb pro děti a jejich rodiny:

Síť služeb [...] je soubor institucí, organizací a dalších subjektů, propojených vzájemně funkčními vztahy, které na určitém geograficky vymezeném území (obec, region či kraj) svou činností ovlivňují situaci dětí a rodin, ať už formálně na základě pravomoci vyplývající z legislativy, nebo neformálně, svým deklarovaným či připsaným společenským posláním. Základními principy fungování sítě je partnerství, mezioborová spolupráce, sdílená odpovědnost, respekt k různosti odborných přístupů a případně překonávání bariér, jež spolupráci brání.

Z výše uvedené definice je zřejmé, že tato ROZŠÍŘENÁ SÍŤ PODPORY DĚTÍ A RODIN musí být tvořena všemi aktéry, kteří ovlivňují každodenní život dětí a rodin. Do sítě zahrnujeme tedy vedle sociálních

⁶ Standardy SPOD vydalo MPSV v roce 2014.

⁷ Viz „Průvodce síťováním služeb pro děti a jejich rodiny“, MPSV 2019, str. 14

služeb i aktivity související se vzděláváním, se zdravotní péčí, ale i nejrůznější volnočasové aktivity. V tomto pojetí jde o souhrn všech organizovaných i neformálních aktivit, které mají vliv na každodenní život dětí a rodin, tedy nejen výše uvedených sociálních služeb. Její součástí jsou i činnosti v rámci komunitního života a dobrovolnické aktivity, které působí podpůrným způsobem na rodinu a dítě, a tudíž mohou být účinné především při prevenci ohrožení.

V následujícím textu předkládáme souhrn aktérů a činností rozdělených podle resortů, do kterých jsou obvykle zařazovány (sociální oblast, oblast zdravotnictví, vzdělávání atd.). Toto rozdělení má výrazné limity a je významnou ambicí tohoto dokumentu podpořit ústup od oborového vymezení (viz další text). Přistupujeme k němu zde a na tomto místě pouze z důvodu potřeby sestavit úvodní vhled do složení sítě:

Sociální služby a sociální oblast: odborné sociální poradenství (rodinná poradna, občanská poradna, dluhová poradna, právní poradna), intervenční centrum, kontaktní centrum, krizové centrum, raná péče, azylový dům, sociální rehabilitace, sociálně aktivizační služeb pro rodiny s dětmi, denní stacionář, dům na půl cesty, nizkoprahové zařízení pro děti a mládež, osobní asistence, sociální pracovník na obci, OSPOD, mediace, doprovázení (pěstounů), terapie, pečovatelská služba pro děti, zařízení ústavní péče (dětské domovy, ZDVOP a DOZP), programy rozvoje rodičovských kompetencí, telefonická krizová pomoc pro děti a mládež, adiktologická poradna, sociální bydlení, materiální a potravinová pomoc;	Vzdělávání: mateřská škola, základní škola, střední škola, ve škole pak zejména sociální pedagog, výchovný poradce, školní psycholog, metodik prevence, speciální pedagog, etoped, asistent pedagoga či školní asistent, pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum, centrum primární prevence, středisko výchovné péče, dětský domov se školou, výchovný ústav, diagnostický ústav, dům dětí a mládeže a jiná centra volného času, sportovní kluby a kroužky, skaut, junák apod., knihovny, galerie, muzea, základní umělecká škola, dětská skupina, lesní školka;
Zdravotní péče: praktický lékař pro děti a dorost, dětský psychiatr, (dětský) klinický psycholog, terapeut, domácí sestra (= zdravotní sestra, která navštěvuje domácnosti), adiktolog, sociálně zdravotní pracovník, nemocnice a zejména její dětské oddělení, dětská psychiatrická nemocnice, pohotovost, centra komplexní péče;	Volnočasové a komunitní aktivity: mateřské centrum, rodinné centrum, komunitní centrum, hasiči vč. dobrovolných hasičů, svépomocná skupina, sousedský spolek, materiální (šatník, bazar, obchod) a potravinová pomoc, dobrovolnictví;
Soudnictví a bezpečnost: okresní a krajské soudy, zde soudci a sociální pracovníci na soudech,	Další aktéři: úřad práce, církevní organizace,

státní policie, městská policie (včetně např. asistent prevence kriminality), probační a mediační služba, státní zastupitelství;	dobrovolný svazek obcí, regionální centrum rozvoje, místní akční skupina (MAP), obecní úřad, krajský úřad, ministerstvo(a), dětský ombudsman, mezinárodní rozvojové instituce, správa uprchlických zařízení, služby a zařízení pod jejich správou
---	---

Jak ale ukazuje praxe v mnoha lokalitách České republiky a jak potvrdilo i pilotování síťování služeb v rámci projektů MPSV, pouze rozšíření sítě o další aktéry je sice nutný, ale nikoli dostačující krok pro žádoucí změny.

Platí, že ze systémového hlediska v České republice jsou služby a aktivity pro děti „provozovány v několika zákonných režimech, jsou financované z různých zdrojů a spadají do gesce několika resortů, což vede k nepřehlednosti, neefektivnímu financování a roztříštěnosti systému péče...“⁸, a že v důsledku tento systém „není schopen komplexně a pružně reagovat na potřeby dětí“⁹ a situace volá po zásadních systémových změnách. Nicméně, při realistickém pohledu, který nepředpokládá souběžnou změnu celého systému fungování státní správy a samosprávy, už v současném systému lze dosáhnout významného posunu v efektivitě a kvalitě podpory poskytované dětem a rodinám, a to zejména akcentováním určitých principů, jejichž přijetí a realizace v praxi mohou vést k výrazným pozitivním změnám na všech úrovních systémové péče o děti a jejich rodiny.

Předpoklady změny

Jak je dostatečně doloženo dobrými praxemi v ČR i jak názorně ukazují příklady dobré praxe ze zahraničí¹⁰, posunu či změny lze docílit prostřednictvím přesměrováním optiky aktérů na dva zásadní okruhy témat: jde o 1) **naplňování potřeb dětí** a 2) **využití potenciálu mezioborové spolupráce**.

Prvním předpokladem je směřování zmíněně rozšířené sítě podpory dětí a rodin k **naplňování jejich potřeb**. Faktem je, že roztříštěnost podpory, neumožňující cílené naplňování potřeb dětí, byla v minulosti opakovaně identifikována jako jeden z klíčových nedostatků systému péče o děti v ČR, resp. jako faktor, v podstatě vylučující hovořit o této péči jako péči v důsledku systémové. Tyto potřeby dětí a rodin jsou přitom svou povahou komplexní a týkají se různých oblastí života dětí. Zastřešujícím cílem společného působení aktérů v síti na dítě a rodinu je především zajištění jeho tělesné, duševní a sociální pohody, tedy jeho **wellbeingu**¹¹. Z hlediska sítě je pak klíčová její proměna z rigidní množiny služeb, zaměřených v praxi spíše na řešení následků zanedbání péče, v živé prostředí, kde dítě a rodina vždy naleznou odpovídající podporu, v přímé závislosti na svých potřebách a na závažnosti svojí situace. Příčiny problémů jsou odhalovány včas a využívá se všech možností jejich řešení.

Druhým předpokladem žádoucí změny je maximální **využití potenciálu mezioborové spolupráce ve výše uvedené rozšířené síti podpory dětí a rodin**. Jak již bylo řečeno, práci s dětmi a rodinami nelze vnímat

⁸ Viz „Nová právní úprava ochrany dětí a podpory rodin – Věcné zásady“, Verze 2.1, únor 2024, strana 8.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Viz metodika „Inovace v práci s ohroženými dětmi a rodinami“, MPSV 2019.

¹¹ Světová zdravotnická organizace (WHO) wellbeing definuje jako „Stav životní pohody, v níž každý jedinec realizuje svůj vlastní potenciál, dokáže se vyrovnat s běžnými stresy života, dovede pracovat produktivně a užitečně a je schopen přispět k rozvoji své komunity.“

pouze v rámci jednoho resortu, například resortu MPSV, MŠMT či MZ, resp. takové výhradně oborové vnímání přináší s sebou významná omezení zejména v dopadu na cílovou skupinu. Přitom téměř každý jev, který má potenciál ohrožení pro dítě, mohou do různé míry ovlivnit aktéři různých gescí a agend, jde jednoznačně o nadresortní problematiku. Její řešení nutně vyžaduje zapojení a spolupráci různých aktérů a poskytovatelů služeb. Jak potvrzuje bezpočet zkušeností z praxe, ochrana práv dětí, podpora rodin a účinná prevence ohrožení jsou navíc natolik rozsáhlé oblasti, že zasahují téměř do všech agend v rámci samostatné i přenesené působnosti.

*Hlavním předpokladem změn systému podpory je pak bezpodmínečný **respekt k integritě rodiny** ze strany aktérů sítě a promítnutí tohoto přístupu do všech složek systému péče o děti a do všech mechanismů jeho fungování. V praxi to znamená, že podpora je realizována preferovaně ve vlastní rodině dítěte, nikoli v různých typech náhradní péče. Rodina je v takové síti aktivním prvkem, který je schopný vnímat potřeby dítěte a reagovat na ně, vnímá současně i rizika jejich nenaplnění a umí pracovat s těmito riziky, a pokud se ocitne v situaci, se kterou si neví rady, umí požádat o pomoc v rámci sítě podpory. Tím rodič prokazuje důvěru v aktéry sítě a zároveň je možné ho vnímat jako určitého koordinátora naplňování potřeb vlastního dítěte. V situacích, kdy rodina sama o pomoc požádat neumí, nezvládá koordinovat naplňování potřeb dítěte, a naopak vědomě či nevědomě dítě vystavuje rizikovým a ohrožujícím situacím, síť podpory přebírá koordinaci pomoci a poskytne ji s odkazem na zákonnou povinnost zajistit ochranu práv dítěte. V co nejvyšší míře však síť současně vede rodiče k tomu, aby i oni z této situace vycházeli podpořeni v tom směru, že si v budoucnu budou vědět více rady s řešením obdobné situace (pokud taková nastane) a budou mít přinejmenším lepší představu o tom, kdy a na koho se obrátit o radu, podporu či pomoc.*

Naplňování potřeb dětí a jejich rodin

Vývoj dítěte je komplexní proces, během kterého se dítě vyvíjí jak tělesně a psychicky, tak i sociálně. Je důležité respektovat, že zájmy dítěte se v průběhu času mění, a to změnou situace dítěte, vlivem dalších specifických okolností a přirozeně i zvyšováním věku a postupným dospíváním dítěte. Úměrně s tím se také zvyšuje autonomie dítěte. Jak prochází vývojem, nabývají postupně důležitosti různé aspekty jeho života a mění se jeho role i role osob, které zajišťují péči a výchovu dítěte. Je přirozené, že v různých etapách vývoje má dítě různé vývojové „úkoly“, jejichž naplněním se postupně formuje osobnost a identita dítěte.

Právě to je důvod, proč je nezbytné zaměřit pozornost aktérů sítě podpory dětí a rodin na naplňování potřeb dětí ve všech důležitých sférách jejich života. Konkrétně se jedná o oblasti **vztahů, bezpečí, zdraví, učení, chování a materiálního zajištění**, s důrazem na oblast vztahů, která se svou důležitostí pro zdravý vývoj dítěte jeví pro ostatní oblasti potřeb jako určující.

Tyto potřeby jsou odvozeny z konceptu nejlepšího zájmu dítěte, tak jak je formulován v Úmluvě o právech dítěte, přičemž nejlepším zájmem dítěte je plné využívání veškerých jeho práv. Zásadou péče o dítě, včetně péče o ohrožené dítě, je naplnění jeho potřeb v maximální možné míře. Právě to je i společným cílem sítě podpory dětí a rodin, samozřejmě s vědomím, že jde o ideální cíl, kterého je prakticky nemožné dosáhnout, což ale neznamená, že se jím síť nemá řídit. Dodejme, že s konceptem naplňování potřeb pracují i OSPOD v rámci vyhodnocování situace dítěte.

Zejména z toho důvodu, že potřebám mohou různí aktéři rozumět odlišně, podle oborových východisek, specializací, zvykově, v rámci sjednoceného náhledu uvnitř konkrétní instituce, popř. se porozumění může lišit i mezi jedinci stejného či příbuzného oboru, je nutné potřeby dětí na obecné rovině srozumitelně definovat, zejména za účelem sdílení v rámci sítě, aby byl pohled aktérů co možná nejvíce sladěn.

Definice potřeb:

Potřeby dítěte v oblasti **vztahů** vnímáme optikou jejich (ne)naplňování v celkem 4 klíčových podoblastech, konkrétně 1) v rodině, 2) dítěte k sobě samému, 3) s vrstevníky a 4) v komunitě. Dítě by podle tohoto pojetí mělo mít stabilní a bezpečné vazby k blízkým osobám, kterými jsou především rodiče, prarodiče, sourozenci, náhradní rodiče. Mělo by mít pozitivní vztah k sobě samému, k vlastní identitě, zároveň by mělo mít zajištěno co nejstabilnější vrstevnické vztahy se spolužáky, kamarády a ostatními dětmi. Důležitá je i úroveň vztahů dítěte v komunitě, ve které se odehrává jeho každodenní život, resp. čas strávený mimo rodiny.

Podrobný popis konkrétních podob naplnění potřeb v oblasti VZTAHY viz šablona potřeb a činností.

Potřeby dítěte v oblasti **bezpečí** souvisí zejména s jeho bezpečnou socializací v jeho nejužším okruhu, v rodině a mezi vrstevníky, s jeho individuálním pocitem bezpečí i s bezpečím v širším prostředí (v místě, kde žije, v sousedství, ve jeho domovské čtvrti a městě, ...). Významnou roli hraje i srozumitelnost okolního světa pro dítě, stejně jako rozvoj jeho kompetencí k rozpoznání případného ohrožení či nebezpečí.

Podrobný popis konkrétních podob naplnění potřeb v oblasti BEZPEČÍ viz šablona potřeb a činností.

Potřeby dítěte v oblasti **zdraví** souvisí s tělesným i duševním/psychickým zdravím dítěte a naplněním podmínek pro jeho celkový zdravý vývoj. Zajímá nás přirozeně úroveň zajištění zdravotní péče o dítě, ale i to, zda je dítě informováno o svém zdravotním stavu (včetně toho, zda tyto informace dostává způsobem a formou adekvátní jeho věku a stavu). Významné jsou i způsoby, jakými je zajištěna sebepečí dítěte o vlastní zdraví, včetně zdravotní prevence.

Podrobný popis konkrétních podob naplnění potřeb v oblasti ZDRAVÍ viz šablona potřeb a činností.

Potřeby dítěte v oblasti **učení** jsou v první řadě spojeny s poznáváním okolního světa, jak primárně v rodině, tak v rámci vzdělávacího systému, na všech stupních škol i ve volném čase prostřednictvím koníčků, kroužků, zájmových oddílů atd. Stejně tak důležité jsou – z hlediska vývoje dítěte – možnosti učení se dítěte samostatnosti, získávání porozumění událostem, nabývání zkušeností, motivace k učení, rozvoj jeho zvědavosti i sebepoznávání. Další, pro úspěšnou socializaci do společnosti nezbytnou oblastí učení je pak zajištění rovného přístupu ke vzdělání, skrze nějž je ovlivňován celkový hodnotový systém dítěte.

Podrobný popis konkrétních podob naplnění potřeb v oblasti UČENÍ viz šablona potřeb a činností.

Potřeby dítěte v oblasti **chování** nejsou spojeny pouze s přijetím či odmítáním pravidel a norem, ale jsou úzce spjaty s emocemi a emočními projevy dětí. Děti, stejně jako dospělí lidé, určitým způsobem prožívají vlastní emoce, což je vede k určitému chování. Dítě na základě pravidel, se kterými se různými způsoby seznamuje během socializace, umí poznávat hranice akceptovatelného chování a naopak chování, které už není ve společnosti běžně tolerováno. Respektem a empatií k ostatním se učí i porozumění vlastním emocím a vlastnímu chování.

Podrobný popis konkrétních podob naplnění potřeb v oblasti CHOVÁNÍ viz šablona potřeb a činností.

Podstatou potřeb **materiálního zajištění** dítěte je především zajištění základních životních podmínek tak, aby byl umožněn zdravý vývoj dítěte. Jedná se v první řadě o zajištění důstojného bydlení, které je základním předpokladem naplnění potřeb v této oblasti. Klíčová je dále i přiměřená strava a odpovídající materiální vybavení k zajištění klíčových činností dítěte, jako je přístup ke školním pomůckám nebo ke zdravotním či hygienickým pomůckám. Naplnění potřeb lze sledovat i v souvislosti s tím, jak se dítě vztahuje k majetku či financím.

Podrobnější popis konkrétních podob naplnění potřeb v oblasti MATERIÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ viz šablona potřeb a činností.

V souvislosti s naplňováním potřeb dětí prostřednictvím sítě podpory je na místě se ptát nejen na to, kteří aktéři v této síti jsou přítomní a zda jsou přítomní v dostatečné kapacitě. Podstatné je i to, jakým způsobem a do jaké míry konkrétní aktéři k naplňování potřeb dětí přispívají, zda je vždy využito všech možností, které aktéři mají k tomu, aby potřeby dětí pomáhali naplňovat, a zejména pak také i to, jaké konkrétní činnosti k naplňování potřeb dětí vedou.

Je tedy potřeba pojmenovat činnosti (procesy) vedoucí k naplňování potřeb a k působení na rodinu a dítě. To lze provést způsobem, který je srozumitelný pro všechny aktéry sítě. Do takto definované činnosti pak může být ochotno se zapojit více aktérů, než pokud činnosti uchopíme například odborným termínem z určité oblasti.

Příklad: hovoříme-li se všemi aktéry nikoli o „prevenci absence školní docházky dítěte“, ale spíše o „potřebě doprovodu dětí do školy“, ukáže se, že v takto definované činnosti najdou svojí roli a uplatnění nejen sociální služby (např. sociálně-aktivizační služba (SAS) či sociální pracovník obce či NNO), ale stejně tak i například podpůrný pracovník ve škole či školní asistent, komunitní pracovník, asistent prevence či dobrovolník. Efektem takového přístupu pak je, kromě pozitivního posunu v řešení problému ve vztahu rodina a dítě x škola, i úspora nákladů na aktivity, které dříve řešily spíše až důsledek problémové situace.

Příklady činností podporujících naplňování potřeb dětí

V následujícím přehledu uvádíme výběr příkladů činností pro jednotlivé oblasti potřeb¹². Další příklady těchto činností a podrobnější popis provázání těchto činností s potřebami dětí viz *šablona potřeb a činností*, která je součástí *Návrhu procesů plánování, poskytování a hodnocení služeb pro ohrožené děti*.

VZTAHY

- Vzdělávání pro rodiče formou akcí a programů, promítání, diskusí, besed na témata související s péčí o děti (například metody výchovy dětí, vztahy v rodině, respektující přístup, terapeutické rodičovství atd.)
- Zajištění bezpečného prostoru pro sdílení a setkávání – svépomocné skupiny pro specifické skupiny, např. rodiče autistických dětí, skupiny pro pozůstalé i děti-sirotky, dále např. nízkoprahové kavárny, čítárny a herny, duchovní podpora a doprovázení.

¹² Do těchto činností se mohou zapojit v různé míře a s různou intenzitou, která je dána mj. i místními podmínkami, všichni aktéři sítě služeb a aktivit pro děti a rodiny, včetně OSPOD.

- Zapojení dobrovolníků či místních obyvatel do pomoci rodinám – hlídání dětí, homesharing, doučování dětí, mentoring, krátkodobé odlehčovací aktivity.
- Zajištění podpory dobrého klimatu v dětském kolektivu – třída MŠ, ZŠ, kolektivy v rámci volnočasových aktivit – oddíly, družstva, skupiny.
- Rozvoj respektu a empatie ve sféře vztahů s ostatními dětmi, smysluplné trávení volného času při společných aktivitách s ostatními dětmi – kroužky, dílny, oddíly posilující schopnost dětí vytvářet vzájemné vztahy a vycházet s ostatními, např. skaut, včetně vztahu dětí k životního prostředí, příprava na dobrovolnictví atd.
- Vrstevnické peer-programy v rámci systému primární prevence, proškolení peer-aktivisté ovlivňují vrstevníky a mladší spolužáky, důležitý je přenos informací na horizontální úrovni – od kamaráda, spolužáka, vrstevníka, vzájemné doučování.
- Vytváření, udržování a rozvíjení zázemí pro setkávání a pro společné činnosti (mateřské centrum, komunitní centrum, piknikové místo, hřiště, skatepark atd.)
- Budování důvěry a sousedských vztahů mezi obyvateli lokality – akce typu sousedské snídani, pikniky, výměnné burzy, jarmarky, komunitní stoly (např. v rámci Zažít město jinak).
- Podpoření přijetí sebe sama (včetně odlišností – např. etnických, genderových, zdravotních). Např. třídnické hodiny a etická výchova, práce se sebereflexí, hodnotami, silnými stránkami, tvorba rodokmenu, „mapy mého života“, mapa důležitých vztahových lidí apod.
- Umožnit dítěti vyjádřit svůj názor, volit, rozhodovat se – pocit kontroly nad vlastním životem. Participace dítěte na procesech a aktivitách, které se kolem něj, pro něj a s ním dějí.

BEZPEČÍ

- Podpora pořádání komunitních a sousedských společných aktivit s cílem vytváření, udržování a rozvíjení bezpečného a známého prostředí pro děti. Společné aktivity podporující zodpovědnost, vztah k místu i sociální vnímavost.
- Vzdělávání pro rodiče i děti formou akcí a programů, promítání, diskusí, besed na témata související s péčí o děti (například násilí v rodině, sexuální násilí, on - line bezpečí, bezpečné vztahy v dospívání). Podpora osvětových programů ve spolupráci s komunitou a policií.
- Podpora bezpečných vztahů, např. pravidelný kontakt s důvěryhodným dospělým (vedoucí, trenér atd.), kterému má dítě možnost se bezpečným způsobem svěřit se svými problémy. Role model mentoringu – dospělý nebo mladý dospělý, který inspiruje a poskytuje podporu dítěti z ohroženého prostředí, např. program Patron. Mentoringové programy typu „přítel na začátek“ – peer podpora dětem-cizincům.
- Podpora smysluplného trávení volného času, např. volnočasové aktivity rozvíjející poznávání hranic a potřeb, dramatické a pohybové aktivity, kde se reflektují bezpečí a emoce.
- Podpora participace dětí – umožnit dítěti vyjádřit svůj názor, volit, rozhodovat se – zažívat pocit kontroly nad vlastním životem. Participace dítěte na procesech a aktivitách, které se kolem něj, pro něj a s ním dějí.
- Zajištění informovanosti o dostupných aktivitách v oblasti bezpečí, jak pro rodiče, tak pro děti (web obce, podcast, nástěnka, místní noviny, infolinka), dostupnost kontaktů na krizové linky, záchrannou službu, policii, hasiče atd. Provoz schránky důvěry pro možnost anonymního sdílení obtíží.

ZDRAVÍ

- Vzdělávání rodičů i dětí formou akcí a programů, promítání, diskusí, besed atd. v oblasti zdravého životního stylu (výživa, hygiena, spánek, duševní zdraví). Podpora osvětových programů ve spolupráci s komunitou, nemocnicemi a školami (např. Den zdraví, podcasty o prevenci zdravotních rizik u dětí).
- Nabídka kroužků a volnočasových aktivit podporujících pohyb, psychickou pohodu a sociální dovednosti.
- Zapojování dětí se zdravotním znevýhodněním do běžného života komunity. Zajištění bezbariérovosti.
- Podpora dostupnosti zdravotní péče a odborné zdravotní péče (PLDD, oční, zubaři, kliničtí psychologové, psychiatři) – např. formou náborových příspěvků, zařízených ordinací, nabídka umístění dítěte lékaře do dětské skupiny apod.
- Zajištění informovanosti o dostupných aktivitách v oblasti zdraví, jak pro rodiče, tak pro děti (web obce, podcast, nástěnka, místní noviny), dostupnost kontaktů na krizové linky, záchrannou službu, pohotovost on-line.

UČENÍ

- Nabídka možností smysluplného trávení volného času, zájmových činností pro děti – vedení dětí ke zvědavosti a samostatnosti skrze neformální učení. Zajištění zázemí pro kroužky a prostoru pro trávení volného času a realizaci vlastních nápadů – např. hřiště, parky, skateparky, dětské koutky a prostory pro děti na veřejných místech, poznávací stezky.
- Podpora komunitních akcí, které mají vzdělávací potenciál, např. tvořivé a vzdělávací programy v knihovnách, či muzeích (čtenářské dílny, výtvarné workshopy, edukační lekce, Noc kostelů, muzejní noci).
- Pomoc rodičům při rozvoji jejich kompetencí v oblasti učení v rámci každodenních činností (jako je plánování volného času, zapojení do her s dítětem, pomoc v domácnosti, pomoc se školní přípravou). Umožnění sdílení zkušeností mezi rodiči o tom, jak podporovat učení dětí (např. předškolní příprava dětí probíhající na školách, svépomocné skupiny).
- Podpora škol v rozvoji preventivních aktivit a nastavení komunikace a partnerského přístupu k rodičům, např. formou individuální podpory, zapojení asistenta pedagoga, pořádání rodičovských schůzek jako „triád“ (tzn. dítě–rodič–učitel). Podpora zavádění pozice prostředníka mezi rodinou a školou (např. sociálního pedagoga, case manažera).
- Podpora činností připravujících děti na samostatnost, předávání zkušeností, např. možnost pro děti navštívit některého z rodičů v jeho zaměstnání, beseda o zaměstnání rodiče ve škole, veletrhy pracovních příležitostí, programy přípravy na další vzdělávání atd.
- Činnosti směřující k podchycení žáků ohrožených sociálním znevýhodněním a k prevenci školní neúspěšnosti (např. snídaňové kluby pro žáky, obědy do škol, vložky do škol, odpolední dětské kluby a družiny). Podpora a motivace ke vzdělávání (např. formou stipendia, zapůjčení pomůcek typu tablet do rodin, kde tu možnost nemají) a zavádění inovativních přístupů do výuky – např. tandemová výuka, kompetenční vzdělávání, projektový týden, studijní výměnné pobyty atd. Podpora nadaných žáků (např. zavádění pozice koordinátora nadání, matematické olympiády, literární soutěže aj.).
- Podpora participace dětí – umožnit dítěti vyjádřit svůj názor, volit, rozhodovat se a zažívat pocit kontroly nad vlastním životem (např. školní parlament, zapojení dětí do participativních rozpočtů, účast v poradních sborech krajských úřadů aj.).

CHOVÁNÍ

- Vzdělávání a osvěta rodičů zaměřené na výchovu a bezpečné nastavování hranic. Informování o aktuálních společenských rizicích v oblasti chování (pořádání besed či workshopů na témata šikany, užívání návykových látek, nelátkových závislostí, práce s agresí apod.). Poskytování poradenství a podpory pro rodiny v obtížných situacích (rozvod, návykové látky, trestná činnost aj.).
- Zapojení dítěte do společenských preventivně-výchovných aktivit (např. i rozvoj dobrovolnictví). Začlenění dítěte do skupiny vrstevníků i do širší společnosti, do komunitních aktivit a kolektivů (např. skaut a další mládežnické organizace). Peer programy – vrstevnická podpora: děti a mladí lidé vedou aktivity pro ostatní, sdílejí zkušenosti, poskytují pozitivní vzory (např. programy hnutí Brontosaurus). Podpora dětí procházejících těžkou životní situací (např. kroužek pro děti v rozvodových situacích).
- Informování dětí o důsledcích rizikového chování (např. formou besed a interaktivních workshopů na školách).
- Rozvoj kritického myšlení a schopnosti říct NE – různé aktivity programu Varianty na školách (Člověk v tísní) a vytvoření bezpečného místa pro aktivní naslouchání (trauma-informovaný přístup, terapeutický přístup).

MATERIÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ

- Vytváření a podpora zdrojů materiální pomoci a nefinančních darů pro ohrožené děti a jejich rodiny (např. potravinové sbírky, komunitní šatníky, re-use centra, nábytkové banky, sbírka školních pomůcek, obědy do škol, snídaňové kluby apod.).
- Poskytování finanční pomoci, slev, stravenek, přímá finanční podpora na vzdělávání, kroužky, pomůcky. Stipendijní programy pro talentované děti z rodin v nouzi. Jednorázová pomoc v krizových situacích. např. nadační fondy a organizace.
- Informování o možnostech finanční a materiální pomoci, předávání kontaktů na konkrétní místní organizace poskytující pomoc a podporu, propojení na odborníky.
- Poradenství, konzultace, sdílení zkušeností a dobré praxe v oblasti financí, dluhů, hospodaření, pracovně-právních vztahů (Člověk v tísní, dluhové poradny atd.).
- Nácviky a mentoring v oblasti péče o domácnost, vaření, péče o děti (např. Home Start). Doprovázení na úřady a pomoc při vyřizování občansko-právních záležitostí.
- Pomoc s vyhledáním a udržením bydlení, vyjednávání s pronajímateli. Podpora při nastěhování, nácvik péče o domácnost, např. program Housing first, podporované bydlení. Podpora v oblasti bydlení – sociální/startovací/krizové byty.
- Podpora při hledání zaměstnání, kariérní poradenství a motivační aktivity pro rodiče i dospívající. Podpora při psaní životopisu, nácviky pracovních pohovorů. Podpora rozvoje zájmů, zvyšování kvalifikace, dobrovolnictví.
- Rozvoj pracovního trhu v oblasti podporovaného zaměstnávání, práce na zkrácené úvazky, flexibilní pracovní doby, podpora dětských skupin, dostatečné kapacity MŠ.¹³

Je třeba zmínit, že zaměřením sítě na naplňování potřeb dětí vzniká prostor pro nové přístupy v podpoře dětí a rodin, které prokazatelně reagují na potřeby cílové skupiny, jež nejsou současným systémem

¹³ V lokálních verzích Standardu mohou být uvedeny stručné příklady činností či aktivit související s naplňováním určité potřeby. Samozřejmě pouze pokud taková činnosti či aktivita v lokalitě probíhá.

adekvátně řešeny¹⁴. Současně je zaměření sítě na skutečné potřeby dětí, v souladu s *Národní strategií ochrany práv dětí*, impulsem pro realizaci i tzv. víceoborových služeb¹⁵. Ty jsou v *Národní strategii* definovány jako „specializované multioborové služby nebo systémy koordinace těchto služeb, které umí reagovat na děti s potřebou vysoké míry podpory“, zejména děti s vážným zdravotním, mentálním nebo kombinovaným znevýhodněním, děti s duševním onemocněním, děti a mladé lidi s výchovnými problémy, děti a mladé lidi, kteří jsou uživateli návykových látek atd.

Potřeby dítěte a rodiny v kontextu ORP Tachov

V ORP Tachov se potřeby dětí a rodin výrazně pojí s charakterem území – průmyslová oblast u hranic, vysoký podíl cizinců, velká fluktuace obyvatel a zároveň poměrně omezená dostupnost některých odborných služeb. Podobně jako jinde jsou i zde základní potřeby dětí univerzální – bezpečné vztahy, stabilní rodinné zázemí, jistota a možnost rozvoje. To, co je odlišuje, je míra zatížení rodin ekonomickým stresem, zadlužením, nejistotou bydlení a náročností práce rodičů, často v dlouhých směnách nebo u agenturního zaměstnávání.

Děti v Tachově potřebují především **bezpečné**, srozumitelné a předvídatelné **rodinné prostředí**. Řada rodin je zatížena exekucemi, vysokými nájmy a nejistým bydlením, což zvyšuje napětí v domácnostech a snižuje kapacitu rodičů věnovat se dětem – nejen časově, ale i emočně. Z mapování ORP, z komunitního plánování i jednání s místostarostkou se opakovaně objevují témata dluhů, hrozby ztráty bydlení a domácího násilí. Děti v těchto rodinách tak často potřebují nejen „klasickou“ sociální podporu, ale i cílenou pomoc s bezpečím doma, srozumitelným vysvětlením situace a možností svěřit se dospělému, kterému mohou důvěřovat (školní sociální pracovník, pracovník NZDM, OSPOD, poradna).

Specifickou skupinu tvoří děti z rodin cizinců, kterých je v Tachově nadprůměrně mnoho. Jejich potřeby souvisí jednak s jazykovou bariérou a adaptací na české školství, jednak s tím, že rodiče často pracují v náročných směnách a nemají kapacitu se školou pravidelně komunikovat. Děti potřebují podporu při učení češtiny, pomoc s orientací ve školním systému a bezpečný prostor, kde mohou mluvit o tom, jak se v nové zemi cítí. V Tachově na tyto potřeby částečně reagují služby pro cizince, svépomocné skupiny a školy zapojené do projektů desegregace a MAP IV, stále je však nutné posilovat kapacity školního poradenství, doučování a podpory rodin.

V oblasti **učení a vzdělávání** se potřeby dětí v ORP Tachov pojí s nižší vzdělanostní úrovní části populace, častými změnami škol (při stěhování rodin za prací) a s ekonomickými bariérami. Děti potřebují, aby škola byla místem, které bude stabilní, kde dostanou podporu a jasná pravidla, ale kde se zároveň pracuje s jejich individuální situací – ať už jde o jazykovou bariéru, rodinnou zátěž, nebo psychickou nepohodu. Z jednání pracovních skupin a kulatých stolů ke vzdělávání vyplývá potřeba posílit školní psychology, speciální pedagogy, sociální pedagogy, příp. školní sociální pracovníky, stejně jako spolupráci škol se

¹⁴ Příklady inovativních služeb včetně zahraničních příkladů viz např. obsáhlý shrnující materiál „Inovace v práci s ohroženými dětmi a rodinami“ a související shrnující materiál „Inovovat může každý. Základní principy inovativních přístupů a služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny“, MPSV 2019.

¹⁵ Viz Národní strategie ochrany práv dětí 2021-2026, str. 13.

sociálními službami a OSPOD. Jen tak lze skutečně reagovat na potřeby dětí, které do školek a škol přicházejí z komplikovaného rodinného a sociálního zázemí.

Významné jsou i **potřeby spojené se zdravím** a konkrétněji i s duševním zdravím u dětí. V Tachově se opakovaně otevírá téma domácího násilí a traumatických zkušeností dětí – svědčí o tom specializované semináře a snaha vytvořit multidisciplinární tým pro případy domácího násilí. Děti potřebují mít možnost mluvit o tom, co doma zažívají, a mít dostupnou psychologickou a terapeutickou pomoc, která jim pomůže zvládat úzkost, strach nebo pocity viny. Potřeby rodičů zde souvisejí s podporou rodičovských kompetencí, zvládáním konfliktů, prací s agresí a zvládáním stresu v náročných životních podmínkách.

Materiální a bytové podmínky představují další klíčovou oblast. Tachov sice není „chudým“ regionem ve smyslu vysoké nezaměstnanosti, ale pro mnoho rodin je typická kombinace nízkých výdělků, vysokých nákladů na bydlení a zadlužení. Město rozvíjí systém sociálního a krizového bydlení a snaží se reagovat na bytovou nouzi, nicméně poptávka převyšuje nabídku a část rodin žije v podmínkách, které ohrožují stabilitu dětí (stěhování, přelidněné byty, ubytovny).

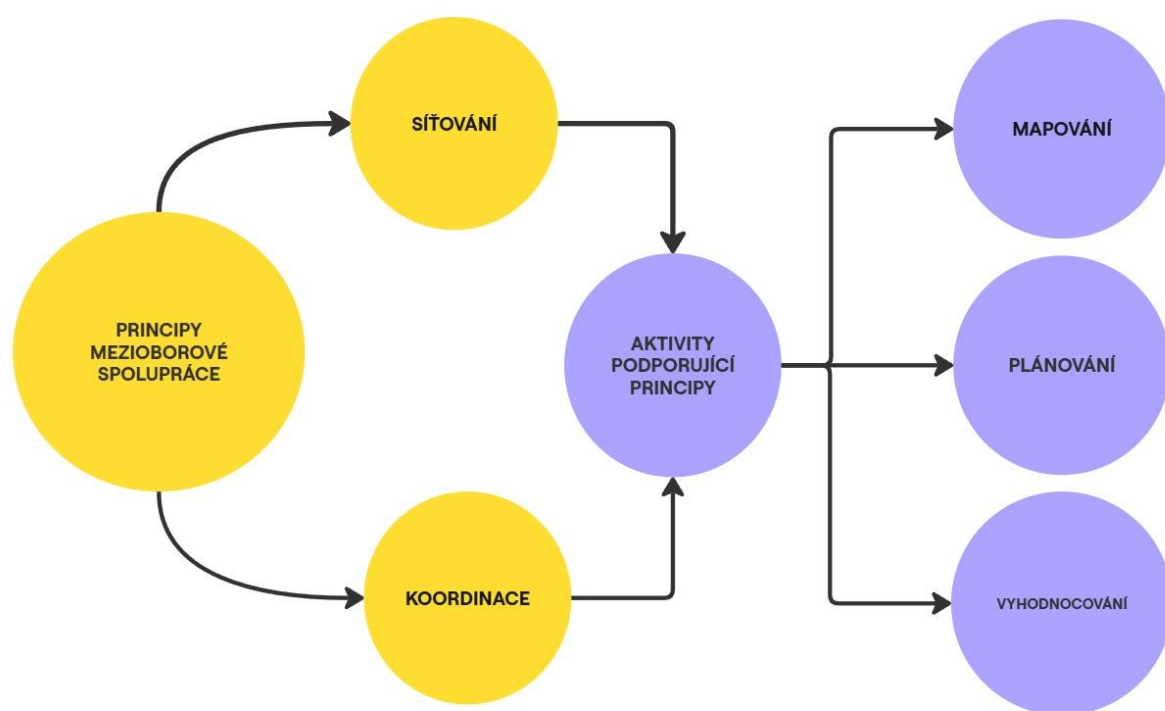
Celkově lze říci, že potřeby dětí a rodin v ORP Tachov nejsou dány jen nedostatkem služeb, ale také jejich kapacitou, dostupností (časovou, finanční i dopravní) a vzájemnou provázaností. Na území sice existuje řada podpůrných služeb a platforem, ale klíčové je, aby se k nim děti a rodiny včas dostaly a aby spolu jednotlivé systémy – školy, sociální oblast, zdravotnictví, policie i zaměstnavatelé – mluvily „jedním jazykem“. Právě proto má velký význam rozvoj mezioborových platforem, komunitního plánování a aktivní role vedení města, které tyto potřeby pojmenovává, propojuje aktéry a hledá cesty, jak na ně společně reagovat.

Využití potenciálu mezioborové spolupráce

Souběžně s definováním toho, co rozumět potřebami dětí, i toho, jaké činnosti k jejich naplňování lze využít, je nutné se věnovat i tomu, jakým způsobem co nejlépe zajistit mezioborovou spolupráci v rámci výše představené rozšířené sítě podpory dětí a rodin. Poznatky získané v rámci projektu ukazují, že obecně na úrovni obcí i krajů platí představa, že mezioborová spolupráce funguje dobře, místní praxe však bývá ve skutečnosti velmi odlišná a různě efektivní. Pokud mezioborová spolupráce nefunguje dostatečně, resp. není kvalitně nastavena, projevuje se to nejrozličnějšími způsoby, například zahlcením některých subjektů systému, typicky psychologické a psychiatrické pomoci nebo ústavní péče, které jsou často nadužívány jako v podstatě rychlé řešení pro všechny aktéry složité situace, aniž by ale byl brán dostatečný zřetel na skutečné potřeby dětí.

Je tedy nutné zprůchodnit systém péče, současně podporovat co nejvčasnější zachycení signálů ohrožení dítěte, spolu s novými způsoby propojování aktérů. Právě díky těmto postupům se zatížení rovnoměrněji rozloží v síti a přenesou důraz z aktivit zaměřených na řešení následků pozdní identifikace (intervence) na aktivity, které s dítětem pracují a pečují o něj před vznikem ohrožení (preventivní aktivity). Uplatnění mezioborové spolupráce pak významně ovlivňuje kvalitu nejen sítě jako celku, ale i kvalitu jednotlivých služeb.

Mezioborová spolupráce v oblasti péče o děti a rodiny stojí v tomto kontextu zejména na dvou organizačních **PRINCIPECH**, kterými jsou **SÍŤOVÁNÍ** a **KOORDINACE** pomoci a podpory dětem a jejich rodinám. Aktivitami, které napomáhají realizaci těchto principů, jsou pak **MAPOVÁNÍ SÍTĚ**, **PLÁNOVÁNÍ SÍTĚ** a **VYHODNOCOVÁNÍ** spolupráce v rámci sítě.

Principy mezioborové spolupráce

Síťování

Pro vytváření a fungování mezioborového systému péče o děti je zásadní **síťování** služeb. Tento postup je podrobně popsán a zpracován ve starších metodických materiálech MPSV, včetně řady příkladů dobré praxe v ČR¹⁶. Vnímáme síťování zejména jako komplexní organizační činnost, jejímž cílem je dosažení synergického efektu poskytovaných služeb směrem k cílové skupině tak, aby se úsilí jednotlivých aktivit netříštilo, ale posilovalo. Zde je nutné připomenout zejména to, že síťování je nástrojem transformace služeb, který působí ve směru „návratu k rodině a dítěti“ a ve směru „budování pevné podpůrné sítě v bezprostřední blízkosti rodin, s maximálním využitím dostupných zdrojů“.

Významným aspektem síťování je podpora vzájemného porozumění jednotlivých profesí a jejich **rolí v péči o děti**, včetně znalostí rozsahu a vymezování těchto rolí. Každý aktér přináší do spolupráce jedinečné znalosti a dovednosti a společně mohou vytvořit silnou síť podpory. Tím, že jsou aktéři seznamováni s existencí sítě, současně jsou do jejího vytváření zapojováni, tak vzájemně také definují své role, především prostřednictvím ustavení svých činností a konkretizací svojí nabídky. Tím si tyto role i zvědomují a současně je dosahováno optimálního využití sítě. Současně se role aktérů proměňují podle potřeb cílové skupiny. Spolu s naplňováním svých tradičních rolí jsou tak aktéři otevření i k využití svého potenciálu a

¹⁶ Viz „Průvodce síťováním služeb pro děti a jejich rodiny“, MPSV 2019

potenciálu spolupráce s ostatními aktéry k naplňování aktuálních potřeb dětí novými způsoby či metodami (např. škola, kromě toho, že vzdělává, si zvědomuje a ujímá se i své sociální a výchovné role).

Poznatky z ORP Tachov

V ORP Tachov se síťování služeb opírá o několik tematických platform, které propojují školství, sociální oblast, zdravotnictví, policii, soud i neziskové organizace. Tahounem je zejména místostarostka pro školství a sociální oblast, která svolává kulaté stoly a pracovní setkání k sociálním službám, vzdělávání, domácímu násilí či integraci cizinců. Hlavní síťovací platformou jsou komunitní plánování sociálních služeb a projekt MAP IV ORP Tachov – díky nim se aktéři pravidelně setkávají, sdílejí data a plánují společné postupy.

Komunitní plánování sociálních služeb vytváří přehled o existujících službách a mezerách v síti – od SAS, poraden a NZDM až po služby pro seniory, lidi v bytové nouzi či cizince. Vzdělávací platformy v rámci MAP IV (kulaté stoly, pracovní skupiny pro rovné příležitosti, moderní didaktické formy a regionální identita) zase propojují vedení škol, učitele, školní poradenské týmy a sociální oblast nad tématy jako nedostatek pedagogů, žáci se sociálním znevýhodněním či wellbeing. Společným jmenovatelem všech platform je, že se nad problémy dětí a rodin neschází jednotlivé resorty zvlášť, ale multioborově v jednom prostoru. Výrazným prvkem síťování je interdisciplinární tým při cochenské praxi u okresního soudu, který řeší konkrétní případy dětí v rozvodových a konfliktních rodinách a sladuje postupy soudu, OSPOD, policie, probační a mediační služby či rodinných poraden.

Na něj tematicky navazuje **Multidisciplinární tým Domácí násilí**, který se v letech 2024–2025 sešel čtyřikrát v rámci dlouhotrvající Platformy pro bezpečnost/prevenici kriminality – od úvodního seznamovacího a síťovacího setkání přes setkání zaměřené na násilí mezi osobami blízkými, domácí násilí v komunitách cizinců až po setkání věnované dopadům násilí v rodinách na děti. Tohoto týmu se účastní zástupci města, Policie ČR, OSPOD, soudu, Probační a mediační služby, Intervenčního centra Plzeňského kraje, zdravotnictví i neziskových organizací. Společně sdílejí kazuistiku, domlouvají standardy sdílení informací a ladí návaznost pomoci – od prvotního vykazání a bezpečí obětí až po bydlení, psychologickou podporu a práci s dětmi, které násilí zažívají nebo mu samy začínají propadat. Vznikla také skupina kolem integrace cizinců, kde se pravidelně schází svépomocná skupina cizinců, integrační pracovnice města, CPIC, OPU a sociální služby a společně řeší bydlení, práci či jazykové kurzy.

Koordinace

Koordinace v kontextu sítě podpory dětí a rodin spočívá především v zaměření celé sítě na hlavní cíl, kterým je zajištění naplňování potřeb všech dětí (podle Úmluvy), a také na vyvažování dílčích zájmů a cílů jednotlivých aktérů. Zároveň je součástí koordinační role důraz na schopnost sítě zachytávat potřeby dětí a adekvátně na tyto potřeby reagovat. Je tedy důležité, aby každá síť, ať už na úrovni ORP, nebo kraje, pokrývala potřeby území tak, aby nedocházelo k propadávání dítěte sítě – např. z důvodu absence aktéra, nezajištění potřebné činnosti (resp. služby) v lokalitě, bariéry k využívání služby (neznalost či obava na straně rodičů, neznalost vlastní role na straně aktéra, nedostatečná kapacita služby, úzké zaměření a vymezení cílové skupiny apod.).

Co se týká výkonu koordinace v rámci ORP, je možné vytvořit novou pozici „koordinátora sítě“, ale stejně tak je možné (a z důvodu problematičnosti zajišťování finančních zdrojů na tuto novou pozici často i vhodnější) distribuovat výkon koordinace na různé již existující pozice v rámci samospráv. Je však nutné, aby mezi těmito pozicemi docházelo k úzké spolupráci, sdílení informací, a především aby průběžně sdílely společný cíl, kterým je naplňování potřeb dětí a předcházení jejich ohrožení. Pozice zapojené do koordinace mohou být např. vedoucí sociálního odboru, vedoucí nebo pracovník OSPOD, sociální pracovník na obci, case manažer na obci. Z hlediska sladění dlouhodobějších strategií péče o děti s politickým směřováním obce i propojení s jinými agendami obce je vhodné zapojení členů z řad vedení, tedy příslušných radních či přímo starosty nebo místostarostů.

Některé koordinační funkce je možné svěřit subjektům mimo strukturu obce, například subjektům disponujícím významnou místní znalostí, jako jsou svazky obcí nebo místní akční skupiny (typicky např. zjišťování potřeb cílové skupiny, spoluorganizace mezioborových platform apod.), ovšem nelze ze strany obce plně delegovat zodpovědnost za koordinaci na tyto externí.

Pro výkon koordinace mezioborové spolupráce je dále optimální využít již existující platformy, avšak je nutné je rozšířit tak, aby byl co nejvíce využit jejich participativní a multioborový potenciál. Jde například o platformu komunitního plánování, lokálního partnerství, lokální pracovní skupiny zaměřené na podporu ohrožených dětí a podporu komunit, ale i komise pro SPOD. Zejména v lokalitách, kde se jeví výše uvedené platformy jako dlouhodobě nefunkční z hlediska cílů, je vhodné založit novou platformu, např. formát multioborového týmu pro prevenci ohrožení dětí.

Pro kvalitní fungování koordinace rozvoje sítě je dále důležité zajištění vertikálního propojení mezi příslušným krajským úřadem a ORP, tedy mezi obecní a krajskou úrovní (resp. úrovní státu prostřednictvím přenesené působnosti) při rozvoji sítě. Již v současném systému koordinace existuje řada pozic krajských koordinátorů, jejichž agenda se více či méně potkává s agendou služeb pro děti a rodiny (koordinátor prevence, koordinátor plánování služeb, romský koordinátor atd.), a je vhodné tyto existující pozice do koordinace sítě zapojit. Výhodou může být i přenos funkčních principů mezioborové spolupráce, např. jejich ukotvení v krajských strategiích a plánech rozvoje.

Poznatky z ORP Tachov

Koordinace sítě služeb pro děti a rodiny v ORP Tachov stojí na kombinaci politického vedení města, odboru sociálních věcí, OSPOD a projektových týmů. Klíčovou roli hraje místostarostka pro školství a sociální oblast (Mgr. Vendula Machová), která svolává kulaté stoly a pracovní skupiny a propojuje témata sociálních služeb, školství, prevence kriminality i komunitního rozvoje. Odbor sociálních věcí zajišťuje každodenní koordinaci sociálních služeb a přenáší výstupy setkání do praxe a rozhodování města.

V sociální oblasti je koordinace ukotvena v Komunitním plánu rozvoje sociálních služeb ORP Tachov 2025–2027. Plán vychází z mezioborových setkání a dotazníků a je naplňován ve spolupráci města, obcí ORP, poskytovatelů a OSPOD. Rodiny s dětmi, cizinci či lidé v bytové nouzi nejsou řešeni odděleně, ale v rámci propojené sítě – cílem je, aby „nepropadali mezi resorty“. OSPOD zde funguje jako přirozený koordinátor případové práce (cochemská praxe, Platforma pro bezpečnost, spolupráce se školami) i aktivní partner na systémové úrovni.

Ve vzdělávání zajišťuje koordinaci projekt MAP IV ORP Tachov. Realizační tým MAP společně s městem vede pracovní skupiny a kulaté stoly, kde se setkávají školy, školská poradenská pracoviště, sociální služby i prevence kriminality. Výstupy – SWOT analýzy, doporučení, závěry kulatých stolů – slouží jako podklad pro plánování ve školách, na úrovni ORP a částečně se propisují i do komunitního plánování sociálních služeb.

V rámci těchto platform se jako výrazné téma objevuje i integrace rodin cizinců a prevence kriminality v lokalitách, kde se koncentruje nájemní a ubytovací bydlení a kde se děti a mladí lidé běžně pohybují (školy, hřiště, okolí ubytoven). Pro síť služeb pro děti je zásadní, aby opatření v oblasti bezpečnosti a veřejného pořádku byla plánována společně s opatřeními zaměřenými na integraci, podporu volnočasových aktivit, práci se třídami a podporu rodičovských kompetencí – tak, aby snižovala rizika ohrožení dětí a současně předcházela stigmatizaci konkrétních skupin obyvatel.

Řízení a garance sítě

V souvislosti s koordinací sítě je nutné zmínit, že odpovědnost za ni by měla být jasně vymezena, a to jak na úrovni ORP, pokud jde o lokální síť, tak na úrovni kraje, pokud jde o síť krajskou. Za koordinaci rozšířené

sítě podpory dětí a rodin na svém území je zodpovědná příslušná ORP, tedy za mapování, plánování a vyhodnocování kvality této sítě (viz dále)¹⁷.

Zodpovědností kraje je zajištění dostupnosti sociálních služeb, zejména prostřednictvím jejich koordinace a systematického plánování, které v sobě zahrnuje i vyhodnocování informací o potřebách cílové skupiny z jednotlivých ORP příslušného kraje. Z hlediska potřeb zajištění kvalitní rozšířené sítě podpory dětí a rodin se jeví i zavedení **garance** zajištění potřebných specializovaných služeb a činností ze strany kraje. Specifikem služeb a činností, kterých by se taková garance týkala, je zejména to, že jejich potřebnost není trvale vázána na konkrétní ORP, kde se jedná o jednotlivé případy v delších časových obdobích, ale je vázána na větší územní celky - např. několik ORP, region, celý kraj, či dokonce několik krajů zároveň – kde se potřebnost v souhrnu projevuje dlouhodobě a stabilně. Jde například o zajištění služeb zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP), o intervenční centrum, dětskou onkologickou nemocnici apod. (dále viz kapitola Zdroje).

Aktivity podporující principy mezioborové spolupráce

Tři hlavní aktivity koordinace rozšířené sítě služeb a aktivit na podporu pro děti a rodiny jsou: mapování, plánování a vyhodnocování spolupráce v síti podpory.

Mapování sítě

V rámci **mapování** je především vytvořen přehled aktérů (jmenný seznam institucí a organizací a zaměření jejich činností) a mezioborových platform v lokalitě. Oproti obvyklým přehledům a katalogům (např. katalogy sociálních služeb), které mají obce i kraje běžně k dispozici a které bývají obvykle především výčtem organizací a institucí s kontakty a s popisem služby, se nabízí zahrnutí dalších parametrů, včetně především parametrů uvádějících nasměrování aktéra k naplňování konkrétních potřeb dětí.

Dalším krokem je zjištění vnímání potřeb dětí ze strany aktérů, což lze činit různými technikami zjišťování, jako jsou rozhovory, dotazníky, individuální setkání, fokusní skupiny. Stejně tak je důležité zmapování spektra a funkčnosti místních mezioborových platform a následné zmapování vnímání úrovně mezioborové spolupráce jednotlivými aktéry. Klíčová je pak identifikace potřeb samotnou cílovou skupinou, což lze uskutečnit prostřednictvím participačních aktivit jako jsou rozhovory, dotazníky, fokusní skupiny atd.

Následné vyhodnocení zjištěných informací je pak základem pro posouzení stavu sítě, včetně vyhodnocení rizik nenaplnění potřeb dětí v síti, hodnocení efektivity využívání kapacity služeb, včetně dosud nevyužívaných služeb, služeb duplicitních nebo nerelevantních.

Z hlediska systémového prosazování principů mezioborové spolupráce je vhodné zmapovat i příslušné (obecní či krajské) strategické dokumenty, které zahrnují cílovou skupinu dětí a rodin, a získat přehled o tom, zda se téma mezioborové spolupráce, resp. principů síťování a koordinace v těchto dokumentech objevuje. Vhodné je principy mezioborové spolupráce prosazovat i do institucionálních mechanismů místních aktérů (např. organizační řád či interní vyhlášky obcí či krajů, interní pravidla místních škol atd.).

¹⁷ Dle Zákona č. 128/2000 Sb. (Zákon o obcích), § 35, odstavec 2) platí, že je to právě obec, kdo „v samostatné působnosti ve svém územním obvodu... pečuje v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů.“

Poznatky z ORP Tachov

Mapování sítě služeb a potřeb dětí a rodin probíhá v Tachově hlavně v rámci Komunitního plánu rozvoje sociálních služeb ORP Tachov 2025–2027. Ten vychází z dat nasbíraných v letech 2023–2024: dotazníků mezi starosty obcí, poskytovateli služeb a veřejností, analýz statistických údajů a výstupů kulatých stolů. Komunitní plán popisuje charakter území, cílové skupiny (včetně dětí, rodin a cizinců), dostupné služby a konkrétní mezery, jako je nedostatek psychologické pomoci, stacionáře pro mládež 15+, služeb pro lidi bez domova nebo podpory pro cizince.

Město zároveň udržuje přehled sociálních služeb dostupných v Tachově, který je zveřejněn na webu. Tento přehled obsahuje registrované sociální služby v ORP, včetně SAS, poraden, NZDM a služeb pro cizince, a doplňuje ho katalog služeb a data ze Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Plzeňského kraje. Díky tomu mají starostové, OSPOD i poskytovatelé k dispozici aktuální přehled o tom, kam lze rodiny a děti odkazovat a kde kapacity chybí.

V oblasti vzdělávání probíhá mapování prostřednictvím pracovních skupin MAP IV ORP Tachov, které sbírají podněty ze škol a zpracovávají SWOT analýzy v oblastech moderních didaktických forem, rovných příležitostí, financování a regionální identity. Zápisy a přílohy těchto skupin doplňují pohled sociálních služeb o zkušenost škol – např. kde chybí školní psycholog, kde narůstá absence nebo kde je slabá spolupráce rodiny a školy. Nově také v Tachově působí Agentura pro sociální začleňování, která nabízí intenzivní podporu školám při sociálním začleňování dětí. Do praxe území jsou záměrně zahrnováni i neformální a komunitní aktéři (svépomocná skupina cizinců, spolky, farnost, volnočasové aktivity), kteří jsou často první, kdo zachytí problémy dětí a rodin.

Plánování sítě

Proces **plánování** probíhá společně za účasti aktérů sítě. Začíná definováním a prioritizací témat a cílů ke zvýšení kvality sítě a pro eliminaci rizik nenaplnění potřeb dětí. Další krok obnáší hledání zdrojů k řešení identifikovaných nedostatků v síti nebo jeho doplnění o zdroje zvenčí. Obvyklým výstupem procesu plánování je sestavení strategie (plánu) rozvoje sítě na určité období (obvykle 3–5 let). Jeho součástí bývá nastavení parametrů spolupráce v síti, jako je četnost setkávání, zastoupení aktérů, nastavení komunikace mezi nimi apod. Klíčové je pak především nastavení cílů a opatření k realizaci těchto cílů, jež vycházejí z identifikovaných problémů (temat), které lokalita, resp. příslušná síť potřebuje řešit.

Jedním ze způsobů plánování rozšířené sítě podpory dětí a rodin, která je z podstaty multioborová, je navigování celé sítě k maximálnímu využití potenciálu stávajících aktérů k naplňování aktuálních potřeb dětí novými postupy či metodami¹⁸.

Další možností rozšíření plánování, stále bohužel v ČR nedostatečně využívanou v praxi, je přenos funkční praxe např. z jiné lokality nebo oslovení formálních i neformálních autorit k metodickému vedení či k metodickým konzultacím.

Poznatky z ORP Tachov

Plánování sítě služeb pro děti a rodiny je v Tachově opřeno o proces komunitního plánování sociálních služeb, jehož hlavním výstupem je Komunitní plán rozvoje sociálních služeb ORP Tachov 2025–2027. Plán vznikl na základě kulatých stolů, pracovních setkání a dotazníků mezi starosty, poskytovateli a veřejností, do nichž se téma dětí a rodin promítalo jak přímo, tak nepřímo v oblastech věnovaných bydlení, zadlužení, domácímu násilí, integraci cizinců či duševnímu zdraví. Z mapování potřeb se tak přímo odvozují návrhy opatření.

¹⁸ Podrobněji viz navazující dokument *Návrh procesů plánování, poskytování a hodnocení služeb pro děti*, a související nástroje k mapování a plánování rozšířené sítě podpory dětí a rodin.

Kulaté stoly a pracovní skupiny svolávané městem (zejména místostarostkou pro sociální oblast a školství) mají participativní charakter a probíhají nejméně 1–2× ročně. Zástupci města, obcí ORP, OSPOD, sociálních služeb, zdravotnictví, škol a neziskových organizací na nich formulují konkrétní návrhy – např. zřízení stacionáře pro mládež 15+, posílení psychologické pomoci, rozšíření služeb pro lidi bez domova či systémovou podporu integrace cizinců.

Tematické pracovní skupiny v rámci MAP IV několikrát ročně definují cíle a opatření, například v oblasti podpory žáků se sociálním znevýhodněním a cizinců, rozvoje školního poradenství nebo spolupráce školy s rodinou. Kulaté stoly o vzdělávání pak překlápějí tyto závěry do konkrétních kroků pro školy i pro úroveň ORP a vytvářejí prostor, kde se vzdělávací cíle sladují s plánováním sociálních služeb a prevence.

Vyhodnocování spolupráce v síti

Třetí fází koordinace sítě je **vyhodnocování spolupráce** v síti služeb podpory, její kvality a relevance ve vztahu k aktuálním potřebám cílové skupiny. To zahrnuje nejrůznější metody ověřování, včetně sběru dat o výsledcích práce zapojených aktérů, zpětné vazby od rodin a jejich zapojení do procesu hodnocení. Na základě těchto poznatků jsou služby a aktivity v síti neustále zkvalitňovány.

Rozšířené možnosti vyhodnocování spolupráce v síti služeb podpory dětí a rodin nabízí nástroje, které jsou součástí navazujícího výstupu tohoto dokumentu, tedy *Návrhu procesů plánování, poskytování a hodnocení služeb pro děti*.

Je vhodné využít veškeré dostupné nástroje k zavedení a posílení mezioborové spolupráce jako základního principu fungování rozšířené sítě služeb a aktivit pro děti a rodiny. Proto byly v rámci projektové aktivity vyvinuty tzv. ŠABLONY, které jsou součástí navazujícího výstupu *Návrh procesů plánování, poskytování a hodnocení výsledků služeb pro děti*, resp. v lokálních variantách ve výstupu jde o **Střednědobý multioborový plán služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny**. Právě tyto šablony názorně a prakticky umožňují významně postoupit při mapování, plánování a vyhodnocování sítě služeb.

Poznatky z ORP Tachov

Vyhodnocování spolupráce a sítě služeb v Tachově probíhá průběžně, a to při kulatých stolech a komunitním plánování, případně na dalších komunitních platformách. Komunitní plán rozvoje sociálních služeb ORP Tachov 2025–2027 obsahuje i mechanismus monitoringu. Na kulatých stolech a pracovních setkáních se alespoň jednou ročně prochází, které aktivity se podařilo realizovat, kde plán naráží na kapacitní, finanční či personální limity a jaké úpravy jsou potřeba. Poskytovatelé služeb přinášejí data o počtu klientů, naplněnosti kapacit či čekacích dobách, která slouží jako podklad pro rozhodování města a úpravu sítě.

V podmínkách ORP Tachov je vhodné, aby mezi sledované ukazatele patřily také aspekty integrace dětí a rodin cizinců (např. zapojení do vzdělávání a volnočasových aktivit, dostupnost integračních služeb) a subjektivní pocit bezpečí dětí a rodičů v lokalitách, kde se koncentruje ubytování cizinců. Tyto informace mohou být využity jak v rámci programu prevence kriminality města, tak při plánování sociálních a integračních služeb.

Důležitou roli hrají mezioborové platformy, kde se vyhodnocují potřeby rodin a dětí a potřeby aktérů lokality „na kazuistikách“. V interdisciplinárním týmu při cochemské praxi, na setkáních k domácímu násilí nebo při společných seminářích policie, OSPOD, soudů a služeb se pravidelně rozebírá, co v konkrétních případech fungovalo a kde komunikace vázne – například zda se daří dětem v rodinách s násilím včas ochránit a navázat na služby. Z těchto diskusí vznikají konkrétní dohody, třeba o změně postupu sdílení informací nebo zapojení nové služby do řešení.

Vyhodnocování se rovněž odehrává v rámci MAP IV ORP Tachov. Pracovní skupiny a kulaté stoly sledují dopady navržených kroků – například zavedení sociálních pracovníků na školy, posílení školních poradenských pracovišť, projekty na podporu žáků se sociálním znevýhodněním nebo spolupráci škol se

sociálními službami. Zápisy, SWOT analýzy a shrnutí z těchto setkání jsou zpětnou vazbou pro školy, město i partnery (NPI, Agentura pro sociální začleňování) a zároveň vstupují do aktualizace komunitního plánu. Tachov tak kombinuje „tvrdá“ data (kapacity, čekací doby, absence ve školách) s „měkkou“ zkušeností rodin a odborníků, aby ověřoval, zda se síť skutečně přibližuje potřebám dětí a rodin.

Plzeňský kraj poskytuje Tachovu metodickou oporu napříč sociální oblastí, prevencí i vzděláváním. V sociálních službách jde zejména o plánování a financování kapacit (střednědobý plán sociálních služeb), sběr potřeb z jednotlivých ORP a metodickou podporu OSPOD a prevence kriminality. V praxi to znamená, že data z Tachova – o kapacitách SAS, čekacích dobách u psychologů, chybějících službách nebo situaci rodin v bytové nouzi – se mohou propat do krajských strategií, dotačních výzev a vzdělávacích nabídek. Kraj může zároveň pomoci s nastavením standardů sdílení informací (kdy a jak kontaktovat OSPOD, jak má vypadat kvalitní podnět, jak bezpečně sdílet informace vzhledem k GDPR) a s podporou mezioborových formátů typu Týmů pro mládež nebo kazuistických setkání.

Metodická podpora však nevzniká jen na úrovni kraje, ale také prostřednictvím partnerů, kteří pracují přímo s tachovskými platformami. Národní pedagogický institut (NPI) přináší do MAP a práce škol metodiky, workshopy a konzultace k wellbeingu, kariérovému poradenství, podpůrným opatřením či prevenci rizikového chování – ředitelé a školní poradenské týmy tak mohou na kulatých stolech sdílet konkrétní nástroje, jak pracovat s rodinou nebo se žáky se specifickými potřebami. Střední článek podpory MŠMT pomáhá ředitelům a zřizovatelům orientovat se v legislativních změnách a zavádět školní podpůrné mechanismy (školní poradenské pracoviště, krizové plány, spolupráci s OSPOD a dalšími službami), čímž usnadňuje sjednocení minimálních standardů sdílení informací v rámci celého ORP. PAQ Research poskytuje Tachovu analýzy dat o absencích, klimatu škol, výsledcích a socio-ekonomických rizicích, díky nimž lze včas identifikovat problematická témata a cílit na ně konkrétní opatření.

Agentura pro sociální začleňování (ASZ), se kterou nyní město spolupracuje, pak doplňuje krajskou podporu o pomoc při snižování nerovností ve vzdělávání v rámci programu „Desegregace vzdělávání dětí a žáků se sociálním vyloučením“. Program v Tachově cílí především na děti cizinců a dalších sociálně znevýhodněných žáků, u kterých je nadprůměrný podíl propadnutí a předčasných odchodů ze školy.

Tachov předává své zkušenosti – třeba z oblasti předčasných odchodů ze vzdělávání nebo praxe spojené s vysokým podílem cizinců ve městě – směrem ke kraji a partnerům, kteří z nich mohou vycházet při úpravě metodik a podpůrných opatření. Zároveň se do Tachova vrací konkrétní nástroje, školení a doporučení, která pomáhají místním aktérům rychleji zlepšovat praxi na školách i v sociální oblasti.

Metody a pracovní postupy mezioborové spolupráce

Tento oddíl je věnován možnostem zavádění a rozvíjení pracovních postupů a metod, založených na mezioborové spolupráci. Ty jsou klíčové pro zkvalitňování práce s cílovými skupinami služeb a aktivit a pro posun v co nejadresnější naplňování potřeb dětí. Jde v první řadě o **případovou práci** s dětmi a jejich rodinami, o **sdílení informací** v síti a s tím související **včasnou identifikaci** ohrožení dítěte, a také o **participaci** dětí a jejich rodin v síti služeb.

Případová práce

Případová práce je vnímána jako individuální metoda práce s dítětem a jeho rodinou, primárně v oblasti sociálních služeb. Přitom zahrnuje úzkou spolupráci různých institucí a odborníků, jako jsou sociální

pracovníci, psychologové, pedagogové, lékaři atd. V případové práci se však objevuje konkrétní dítě s jeho rodinou – unikátní ve své situaci, potřebách a dostupných zdrojích řešení. Spolupráce s každým konkrétním dítětem a rodinou je nastavována v rámci unikátních individuálních plánů, kde jsou tyto přednastavené přístupy a procesy upraveny na míru potřebám těchto konkrétních dětí a jejich rodin.

Zkušenosti aktérů ze spolupráce v jednotlivých případech pak slouží jako zdroj návrhů k (pře)nastavení těchto procesů, tedy jako témata mezioborových pracovních skupin. Zásadní je také sledování účinnosti případové práce. To zahrnuje zpětnou vazbu od dětí a rodin, aby se ověřilo, zda poskytovaná podpora je adekvátní a efektivní.

Konkrétními nástroji případové práce jsou dále např. případové konference, včetně interaktivních případových konferencí¹⁹, jejichž výstupem je vytvoření společného plánu spolupráce s konkrétním dítětem a jeho rodinou. Při práci s rodinami je nutné brát v úvahu nejen děti, ale rodinu jako celek – její strukturu, dynamiku a životní okolnosti. Případové mezioborové týmy tedy obvykle pracují nejen na podpoře zdravého vývoje dítěte, ale i na zlepšení životních podmínek celé rodiny.

Případovou práci koordinuje jeden pracovník, case manager. V oblasti sociálně-právní ochrany dětí, v situaci, kdy je dítě ohroženo dle paragrafu 6 zákona o SPOD, koordinuje pomoc dítěti vždy OSPOD. Ve fázích před ohrožením dítěte, tedy ve fázi spíše preventivní, může být koordinátorem některý z aktérů sítě, který má přehled o místní síti služeb a kapacitách a kvalitě subjektů v nich (např. case manager na škole či při obecním úřadě). Při zachycení prvotních potíží dítěte, nebo když se například více projevuje nepohoda u dítěte, není často ihned zřejmé, kdo by měl koordinátorem situace kolem dítěte být. Vždy je však zásadní, aby případová práce koordinována byla. Je tedy nutné zvolit vhodnou formu koordinace, případně službu/osobu, která bude činnosti kolem dítěte koordinovat. Jinými slovy: při realizaci případové práce, musí být vždy zřejmé a mezi účastníky jasně domluveno, kdo ji koordinuje, což v praxi znamená mimo jiné i to, kdo setkání organizuje, domlouvá s účastníky termíny, svolává schůzky, dohlíží na plnění vytvořeného plánu a komunikuje průběh jeho plnění s účastníky atd.

Poznatky z ORP Tachov

V ORP Tachov stojí případová práce na OSPOD a na službách, které s ním mají dlouhodobě nastavenou spolupráci. Pokud je dítě formálně ohrožené podle ZSPOD (např. dlouhodobé zanedbávání, domácí násilí, vysoce konfliktní rozvody), je koordinátorem vždy OSPOD – provádí šetření, vede individuální plán ochrany dítěte a svolává případové konference nebo obdobná multidisciplinární setkání. Ke stolu zve rodinu a dítě, školu, KOTEC – Centrum podpory rodiny (SAS), DOMUS – Centrum pro rodinu (sanace rodiny), KOTEC - NZDM Relax pro starší děti a mládež, podle potřeby SVP, lékaře či psychologa: školy a služby se tak reálně spolupodílejí na plánu a dalších krocích.

Na výstupy z případových setkání navazuje cílené předávání rodin do konkrétních služeb. KOTEC – Centrum podpory rodiny Tachov poskytuje SAS s jasným cílem předcházet ústavní výchově a pracovat s rodinami ohroženými sociálním znevýhodněním, v úzké spolupráci s dalšími odborníky. DOMUS – program sanace rodiny propojuje práci s rodiči, dítětem, OSPOD a školou; účastní se společných schůzek a případových konferencí a pomáhá školám lépe porozumět situaci dítěte. NZDM Relax (KOTEC) pak doplňuje případovou práci z pohledu dítěte či dospívajícího – nabízí bezpečný prostor, individuální podporu a terénní práci a podle potřeby komunikuje s OSPOD a SAS.

Vedle „klasických“ případových konferencí fungují i další místa, kde se řeší konkrétní děti a rodiny. Interdisciplinární tým při cochemské praxi u okresního soudu se pravidelně věnuje rozvodovým a vysoce konfliktním případům a ladí postupy soudu, OSPOD, PMS, právních zástupců a poraden. V rámci Platformy

¹⁹ K interaktivním případovým konferencím viz: [Společné setkání s dítětem - interaktivní případov | amalthea.cz](https://www.amalthea.cz/spolecne-setkani-s-ditem-interaktivni-pripadov)

pro bezpečnost, která se na Tachovsku schází již delší dobu, se na základě potřeb území v posledních dvou letech scházel i Multidisciplinární tým k domácímu násilí, který navazoval na semináře a kulaté stoly. Zde se také pracovalo s kazuistikami a plánovala ochrana dětí, návazná pomoc rodině a související služby (bydlení, psychologická podpora).

Sdílení informací a včasná identifikace ohrožení

Citlivost ke včasnému zachycení rizik nenaplnění potřeb dětí a jejich ohrožení souvisí zcela bezprostředně s vhodně nastaveným procesem sdílení informací v síti. Tento proces je zásadní pro efektivní práci s dětmi jak v rámci dané organizace (tedy pokud sledujeme, jakým způsobem si mezi sebou kolegové předávají poznatky o dítěti, např. učitelé s pracovníky školního poradenského pracoviště), tak při spolupráci různých aktérů sítě mezi sebou.

Základním pravidlem v této oblasti, platným pro všechny subjekty v síti i mimo ni, je, že pokud se na někoho dítě obrátí s problémem nebo z projevu v jeho chování lze posoudit, že by mohlo být ohroženo, vždy je nutné se dítěti věnovat, bez ohledu na to, je-li příjemcem informací od dítěte odborník (učitel, lékař, sociální pracovník) nebo kdokoli z veřejnosti. Dítě nelze v této situaci odmítnout – mělo by to zcela devastující účinky jak na důvěru dítěte v dospělé, tak na možnost získat pomoc.

Je tedy nutné vždy:

- Naslouchat dítěti s respektem a bez zlehčování situace.
- Zachovat klid a dítěti dát najevo, že mu věřím.
- Poslouchat soustředěně, nikoli „napůl“ nebo dítě odbýt, i když není jasné, co dělat.
- Pokud situace vyžaduje odbornou pomoc, obrátit se na specializované služby (OSPOD, krizové centrum či linka bezpečí, školní poradce, psycholog).

Je nutné rozumět postupům pro sdílení informací, které jsou v základě shodné jak pro aktéry sítě, tak pro všechny ostatní, kdo přijdou do kontaktu s dítětem. Neznalost či nejasnost v této oblasti může mít za důsledek to, že aktér může mít obavu ze sdílení informací, sdílí jen úzký výsek skutečností, o kterých ví, a tím může pohled na situaci dítěte i nezáměrně zkreslit. Případně informace nesdílí raději vůbec, např. z obavy z porušení mlčenlivosti. Ta samozřejmě mezi aktéry existuje a je zavedena v zájmu integrity dítěte a rodiny, ovšem existují zcela legální postupy, jaké informace a jakým způsobem lze sdílet. Bohužel, často také obava ze sdílení pramení z atmosféry nedůvěry mezi aktéry sítě, tedy nefunkčnosti sítě. Taková situace má ale pak i sekundární a pro děti a rodiny často fatální následky – podezření z ohrožení není v síti sdíleno včas, ohrožení se může prohlubovat až do fáze, kdy „měkčí“, více na prevenci zaměřené nástroje, řešení situace nefungují, a nezbyvá pak než přistoupit k intervencím v rodině, které mívají pro integritu rodiny dalekosáhlé negativní následky.

Naopak vhodné nastavení sdílení informací podporuje důvěru mezi aktéry sítě, motivuje ke spolupráci a podporuje soudržnost sítě. Zároveň je třeba dbát na to, aby nebyla porušována práva dětí, a zejména jejich integrita – vždy platí, že všichni aktéři jsou obeznámeni a řídí se právními předpisy týkajícími se ochrany osobních údajů včetně osobních údajů dětí.

Každý má plné právo (a v některých případech povinnost) písemně, ústně, případně anonymně oznámit ohrožení dítěte, a to i v případě pouhého podezření. Oznámení může být klíčové pro ochranu dítěte. Rozdíly v povinnosti nahlášení ohrožení dítěte vyplývají z různých rolí aktérů v síti podpory a činností,

které vykonávají. Podobně různé jsou postupy ohlašování ohrožení dítěte či podezření na něj u různých aktérů.²⁰

V neposlední řadě by měla být zajištěna **osvěta** v oblasti sdílení informací a včasné reakce na signály ohrožení dítěte pro všechny aktéry sítě. Ti by měli mít možnost rozvíjet své dovednosti v oblasti komunikace, spolupráce a respektování etických standardů, což přispěje k vytvoření důvěry mezi jednotlivými službami a posílí jejich společné úsilí o ochranu a podporu ohrožených dětí a rodin. Ambicí sítě jako celku by mělo být zajištění toho, že informace budou sdíleny efektivně, ale zároveň citlivě, s ohledem na práva a důstojnost každého dítěte a jeho rodiny.

Poznatky z ORP Tachov

Sdílení informací v Tachově stojí hlavně na průběžné komunikaci mezi OSPOD, školami, sociálními službami, zdravotníky, policií a dalšími aktéry. OSPOD je pro školy, školky, služby i obce dostupný ke konzultaci už ve fázi podezření – pracovníci mohou telefonicky či osobně probírat konkrétní situace, ověřovat vhodnost podání podnětu a domlouvat další postup. V náročnějších případech se OSPOD zapojuje do případových konferencí a sdílí informace v rozsahu, který dovoluje legislativa a dohoda s rodinou; zároveň se snaží školám a službám vracet zpětnou vazbu, co se po jejich podnětu děje, aby se posilovala důvěra a motivace k včasnému oznamování.

Včasná identifikace ohrožení probíhá hlavně přes „první linie“ – školy a školky, NZDM, SAS, zdravotníky, policii, integrační služby pro cizince, obecní sociální pracovníky a nově také sociální pracovníky v tachovských školách (od září 2025). Tito aktéři zachytávají signály ohrožení (zhoršená docházka, změny chování, známky násilí, bytová nouze, konflikty v rodině) a podle vnitřních postupů je buď řeší v rovině podpory (škola + služba + rodina), nebo sdílí s OSPOD. V ORP Tachov sdílení stojí na osobních kontaktech a domluvených kanálech – telefon, e-mail a osobní setkání v rámci interdisciplinárního týmu, seminářů k domácímu násilí či komunitního plánování.

Směrem k dětem a rodinám probíhá předávání informací jednak v každodenní práci škol, služeb a OSPOD (vysvětlování možností pomoci, předávání kontaktů, doprovod k další službě), jednak skrze komunitní a osvětové akce. Město a neziskové organizace představují na společných akcích služby pro rodiny, děti, seniory i cizince-rodíče, a tito zde získávají přehled o pomoci v oblasti bydlení, dluhů, rodinných vztahů, volnočasových aktivit či integrace. Web města a informační materiály služeb pak rodinám usnadňují orientaci v tom, na koho se mohou obrátit, když začínají mít potíže – ideálně dříve, než se situace dostane do fáze ohrožení dítěte. Doplnkovým prvkem je **Tachovský záchranný kruh** – kontaktní a informační místo města pro občany v těžké finanční situaci, které nabízí poradenství, pomoc s vyřizováním dávek a konkrétní formy podpory včetně obědů zdarma pro děti ve školách.

Participace dětí

Participace dětí představuje důležitý koncept v oblasti péče o děti a ochrany jejich práv, který zdůrazňuje právo dětí podílet se na rozhodnutích, jež se jich týkají. Tento přístup není v českém prostředí dosud dostatečně rozšířen, nicméně je zakotven v *Úmluvě o právech dítěte* (čl. 12), která stanovuje právo dítěte svobodně vyjadřovat své názory ve všech záležitostech, jež se ho dotýkají. Participací se zabývají i další dokumenty např. z evropské legislativy.

Zde uvádíme základní participační schéma, které představuje principy bezpečné a efektivní participace dětí²¹:

²⁰ Podrobněji k těmto tématům viz materiál „Sdílení informací“, MPSV 2025 (?)

²¹ Převzato z metodiky „Krajské participační skupiny“, MPSV 2025, původně obsaženo v: [Crowley A.](#); [Larkins C.](#); [Pinto L.M.](#), Listen - Act - Change: Council of Europe Handbook on Children's Participation; For Professionals Working for and with

Prostor: Aby se děti mohly aktivněji podílet na ovlivňování záležitostí, které se jich týkají, musí mít možnost formulovat a vyjadřovat své názory a musí jim být poskytnut prostor a čas, aby tak mohly činit. Musí jim být poskytnuta příležitost získat důvěru, čas a "bezpečný a inkluzivní prostor", aby mohly přispět svými názory.

Hlas: Vhodná a dostupná informovanost je důležitým předpokladem pro schopnost vyjádřit svůj názor a jednat o rozhodnutích. Dospělí mají povinnost hledat způsoby, jak dětem umožnit sdělit jejich názory, obavy nebo nápady.

Publikum: Důležité pro právo na participaci je, aby dospělí s respektem naslouchali tomu, co děti říkají. Právo vyjadřovat názory a přikládat jim náležitou váhu lze realizovat pouze tehdy, pokud názory dětí vyslechnou osoby, které mají pravomoc a autoritu na základě těchto názorů jednat.

Vliv: Právo na participaci nevede automaticky k tomu, aby se názory dětí aplikovaly za všech okolností a ve všech ohledech. Vyžaduje však, aby jejich názory byly řádně zváženy a aby každé následné rozhodnutí bylo dětem oznámeno s vysvětlením, jaký vliv měly jejich názory a proč bylo rozhodnutí přijato.

Jak vyplynulo z předchozího textu, participace a pohled cílové skupiny by měly být obsaženy vždy na úrovni individuální (případová práce), ale i při nastavování mezioborové spolupráce (včetně zapojení dětí do mapování potřeb, nastavení péče, koordinace) tak, aby byla pro cílovou skupinu transparentní, vstřícná a respektující. Hledisko dětí by se mělo promítnout i do strategických dokumentů a plánů, jejichž ambicí je ovlivňovat životy dětí. To znamená, že na všech úrovních práce s dětmi by měl být funkční mechanismus, který názor dětí zprostředkovává a umožňuje ho ukotvit v praxi.

Participace dětí může významně přispět k jejich osobnímu rozvoji, posílení sebedůvěry a získání kontroly nad vlastním životem. Má různé formy (od možnosti vyjádřit svůj názor až po aktivní zapojení do rozhodování) a úrovně (od případové práce po tvorbu národních strategií). V praxi to může znamenat účast dítěte na případových konferencích, vyjádření se ke své situaci v rámci rozvodu rodičů, možnost vyjádřit se k umístění do náhradní rodinné péče či obecně vyjádření dítěte k jeho vlastním potřebám, v této souvislosti i zapojení do tvorby individuálního plánu, ale i přiměřené zapojení do mezioborových platforem, nastavení péče a její koordinace. Důležitá je i participace rodin, zachování jejich aktivního postavení v řešení vlastní nepříznivé situace.

Participace dětí může být efektivně realizována i prostřednictvím participačních skupin dětí, v rámci kterých jsou s dětmi konzultována témata, která je zajímají, a prostřednictvím skupin jsou zjišťovány podněty pro příslušné ORP či Kraj. Tyto podněty příslušné ORP či Kraj promítá do plánování rozvoje služeb a aktivit pro děti. Význam participačních skupin dětí se v ČR dobře ukazuje např. v procesu transformace pobytových zařízení pro děti, kde je celý proces transformace s dětmi se zkušeností s pobytem v ústavních zařízeních průběžně konzultován tak, aby změny, které jsou podstatou transformace, co nejvíce reagovaly na reálné potřeby dětí²².

Children. Council of Europe, [Online]. 2020, Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/children/-/listen-act-change-launch-of-a-new-council-of-europe-guide-on-children-s-participation>

²² V této souvislosti odkazujeme na metodiky participace dětí, které vznikly v projektu „Sjednocení přístupu k ohroženým dětem“, a které jednak provádějí procesem založení dětské participační skupiny, a dále popisují možnosti participace dětí ve vztahu k jednotlivým aktérům sítě služeb.

Poznatky z ORP Tachov

Na individuální úrovni probíhá participace dětí zejména v rámci práce OSPOD a rodinného poradenství. S dětmi je hovořeno při šetření jejich situace, v řízeních podle zákona o SPOD i při přípravě dohod mezi rodiči. V Rodinné poradně Centra sociálních služeb Tachov, která nabízí mimo jiné mediaci v náročných rodinných a rozvodových situacích, se při práci s rodiči systematicky zohledňují potřeby a zájmy dětí. Významným prvkem je specializovaná výslechová místnost u Okresního soudu v Tachově pro zvlášť zranitelné oběti – zejména děti. Prostor je uzpůsoben tak, aby působil bezpečně, výslech je přenášen do jiné místnosti, kde sedí soudce a další účastníci řízení, a dítě tak není vystaveno stresu ze soudní síně. Tento model vznikl z iniciativy interdisciplinárního týmu navázaného na cochemskou praxi a předsedkyně soudu Mgr. Michaely Řezníčkové.

Na úrovni komunit a škol se participace dětí rozvíjí zejména v rámci programu Zdravé město a aktivit škol. První Školní fórum na ZŠ Zářečná umožnilo žákům pojmenovat, co se jim ve městě líbí, co jim chybí a co by chtěli změnit. Výstupem je sada priorit „město očima dětí“, kterou město využívá při plánování rozvoje a služeb. Na fórum navazuje dialog „Kotel se starostou“, kde mají děti a mladí lidé možnost přímo diskutovat se zástupci vedení města. Tyto aktivity podporují rozvoj žákovských parlamentů a kulturu „mluvit s dětmi, ne jen o nich“ – a vytvářejí kanál, kterým se dětský pohled může dostat i do strategických dokumentů.

V neformálním prostředí se hlas dětí a mladých prosazuje přes NZDM Relax, Dům dětí a mládeže a další volnočasové aktivity, kde se program částečně tvoří podle toho, co mladí sami přinášejí. Pracovníci těchto zařízení jsou často první, kdo slyší, co se nedaří doma nebo ve škole, a mohou zkušenost dětí přinášet do mezioborových platforem – interdisciplinárního týmu, komunitního plánování, Platformy pro bezpečnost či MAP IV. Do budoucna se nabízí tyto názory dětí systematictěji propojovat s plánováním a vyhodnocováním – například tak, aby se výstupy dětských diskusí a zkušenosti dětí z kontaktu se soudem a službami pravidelně dostávaly na stůl pracovních skupin pro sociální oblast a školy a aby děti měly možnost se k nim vracet a vidět, co se podle jejich návrhů změnilo.

Zdroje

Současný systém péče o děti stále umožňuje, aby se děti poměrně snadno a rychle ocitly v nejnákladnější a nejméně vhodné formě péče, kterou je péče ústavní, aniž by byly využity pro dítě vhodnější postupy a metody práce. Jak ukazuje praxe, není často naplňován požadavek, aby umístění dítěte do ústavní péče bylo až poslední variantou typu péče a děti byly do pobytových zařízení umisťovány teprve v případech, kdy jsou vyčerpány všechny jiné možnosti podpory. Směrem zpět k přirozenému rodinnému prostředí je naopak prostupnost systému velmi nízká. Dítě má však právo vyrůstat v přirozeném prostředí a toto musí být centrem zájmu všech zainteresovaných osob a institucí v rámci sítě podpory. Právě z důvodu nutnosti prostupnosti opačným směrem – zpět do rodiny – musí mít jakákoli intervence, která je ve prospěch dítěte, jednoznačně stanovená kritéria naplnění, a tudíž i toho, kdy se další pokračování intervence jeví jako nevhodné (typicky pobyt v ústavní péči).

Výše popsaný stav, který popisuje Národní strategie ochrany práv dětí 2021 – 2029 (a před ní řada odborných výzkumů), souvisí zcela bezprostředně s financováním systému péče o děti. V jeho rámci jsou „finanční toky nerovnoměrně rozděleny“ (viz Národní strategie). Největší podíl mají finanční prostředky investované do ústavní péče (42 % z celkového objemu financí vynaložených v tomto systému), další výrazný podíl (36 %) tvoří objem financí investovaných do náhradní péče o děti, která se zaměřuje spíše na řešení důsledků omezených kompetencí rodiny v péči o děti než na prevenci. Zhruba 14 % prostředků je určeno na veřejnoprávní ochranu dětí a pouze 8 % prostředků je, podle těchto propočtů, vynakládáno na preventivní služby pro děti a rodiny. Podle Národní strategie by ale přitom právě tyto preventivní služby měly být pilířem fungujícího systému péče o děti a na jejich posílení by měla plynout nejmasivnější finanční podpora.

Vzhledem k celkové výši nákladů na oblast ochrany ohrožených dětí nelze předpokládat další navýšení finančních toků. Pokud by financování (mezioborových) služeb bylo navázáno na plánování a potřebnost cílové skupiny daného území (obec, ORP, kraj), je předpokladem přesměrování finančních toků. To předpokládá výraznou změnu financování na horizontální i vertikální úrovni. V tomto směru však musí být zpracována podrobná analýza finančních toků, není však součástí tohoto *Návrhu*.

Současně ale lze uvažovat i v rámci tohoto *Návrhu integrovaného systému* o nových přístupech k financování relevantních služeb, aktivit a činností.

Fond podpory služeb

Když hovoříme o problémech spojených s nerovnoměrným rozdělením toků finančních prostředků v rámci systému péče o děti, který nereflektuje reálné potřeby dětí a v důsledku zvyhodňuje určité sektory služeb, v první řadě pobytovou péči, nabízí se jako jedno z řešení tohoto problému zavedení nového, efektivnějšího způsobu financování podpory dětem. Jde o podporu napříč obory, zejména propojující oblasti sociálních služeb, zdravotních služeb a vzdělávání. Takový **zdroj** sjednocuje prostředky dosud směřované na z hlediska naplňování potřeb dětí významně méně funkční služby a aktivity, a nově je směřuje na hrazení činností, které mají za cíl v první řadě prevenci ohrožení dětí. Ve struktuře například krajského úřadu takový nový finanční tok – můžeme jej označit jako **fond** – sdružuje, spravuje a distribuuje prostředky, dříve využívané na pobytové služby, ale i na jiné, z pohledu naplňování potřeb dětí méně efektivní aktivity. Jak již bylo uvedeno výše, takový **fond garantuje financování zejména specializovaných služeb a činností**, jejich potřebnost není trvale vázána na konkrétní ORP (kde se jedná o jednotlivé případy v delších časových obdobích), ale je vázána na větší územní celky (např. několik ORP, region, celý kraj, či

dokonce několik krajů zároveň), kde se potřeba v souhrnu projevuje dlouhodobě a stabilně. Je třeba dodat, že se touto cestou významně rozšiřují možnosti podpory inovativních služeb a aktivit²³.

Jednou z inspirací jsou zde (v minulosti již i v oblasti sociálně-právní ochrany dětí aplikované) tzv. minitendry, které jsou specifickým typem zadávání veřejných zakázek, jež se řídí pravidly danými zákonem o zadávání veřejných zakázek (zákon č. 134/2016 Sb.), ale s ohledem na specifika sociálních služeb a jejich financování. Zadavatel, kterým může být například obec, kraj nebo nestátní nezisková organizace poskytující sociální služby, vypisuje zakázku na dodávku určitého druhu služeb. Tyto zakázky jsou obvykle menšího rozsahu a hodnoty než standardní veřejné zakázky, a proto se na ně vztahují zjednodušené postupy.

Meziobecní spolupráce při financování sítě

Další variantou inovativního financování služeb jsou nejrůznější fondy vznikající propojením subjektů sdružených v rámci jednotlivých území (ORP, svazek obcí apod.), které na základě určitého klíče či koeficientu stanovují podíl, jímž se každá z obcí v ORP každoročně podílí na financování, resp. dofinancování sociálních služeb, na které je obvykle složité získat finanční podporu z tradičních zdrojů financí (dotace, granty, případně sponzoři) nebo pro které je tato podpora nedostatečná, ale jejichž potřeba je v lokalitě jednoznačně identifikována. Jde například o společný fond k financování poskytovatelů sociálních služeb v území MAS Brdy-Vltava nebo o Společný systém financování sociálních služeb ve Svazku obcí Novoborska²⁴. V obou případech jde ale výhradně o podporu sektoru sociálních služeb, chybí tedy rozměr mezioborovosti.

²³ Možnosti financování služeb pro děti a rodiny rozšiřuje i novela §18a Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, týkající se úhrad nákladů za sociální služby.

²⁴ Podrobněji k těmto příkladům viz např. materiál „Doporučení (metodický materiál) pro spolupráci v plánování/ zajišťování sociálních služeb mezi obcemi a kraji“, MPSV 2020.

Závěr

Tento Standard sítě služeb pro děti pro ORP Tachov shrnuje společné porozumění tomu, co děti a rodiny v tomto území potřebují a jak má vypadat síť, která jejich potřeby dokáže dlouhodobě a koordinovaně naplňovat. Vychází jak z celostátních a krajských dokumentů a metodik, tak z konkrétních zkušeností aktérů v Tachově – z komunitního plánování, interdisciplinárního týmu, kulatých stolů, práce OSPOD, škol, služeb i dalších místních iniciativ. Prolínají se v něm obecné principy mezioborové spolupráce s velmi konkrétní realitou průmyslového, migračně zatíženého regionu s vysokým podílem zadlužených rodin, nedostatkem některých odborných profesí a rostoucí různorodostí obyvatel, včetně soužití většinové populace a rodin cizinců a s tím spojené potřeby systematicky rozvíjet integraci a prevenci kriminality v prostředí, kde děti vyrůstají a tráví volný čas.

Integrace rodin cizinců a prevence kriminality jsou v tomto kontextu chápány jako průřezová témata, která se promítají do plánování, poskytování i vyhodnocování podpory dětem a rodinám. Standard proto počítá s tím, že do rozšířené sítě služeb patří také aktéři působící v oblasti bezpečnosti, komunitního rozvoje a integrace – od škol, sociálních služeb a OSPOD, přes městskou policii a programy prevence kriminality až po integrační a komunitní služby pro cizince. Společným cílem je vytvářet takové podmínky, aby děti měly dostupnou včasnou pomoc, bezpečné prostředí v místě, kde žijí, a aby napětí v lokalitách s vyšší koncentrací cizinců bylo řešeno především cestou dialogu, podpůrných opatření a prevence, nikoli až následných represivních zásahů.

Standard ukazuje, že kvalita života dětí v Tachově nezávisí jen na počtu služeb v území, ale především na tom, jak spolu jednotliví aktéři umějí spolupracovat. Klíčovými parametry této spolupráce jsou síťování, koordinace, mapování, plánování a vyhodnocování sítě, ale také každodenní případová práce, sdílení informací a participace dětí a rodin. Pokud tyto prvky fungují, daří se posouvat systém od pozdních, nákladných zásahů k včasné, preventivní a srozumitelné podpoře – ať už jde o děti z rodin v exekucích, děti cizinců, děti z rodin zasažených domácím násilím, nebo děti, jejichž rodiče pracují v náročných směnných provozech a mají omezený čas a kapacitu se jim věnovat.

Dokument zároveň pojmenovává a oceňuje to, co se v ORP Tachov už daří: rozvíjející se komunitní plánování s pravidelnými kulatými stoly, funkční interdisciplinární tým, cílenou práci s tématem domácího násilí v rámci Platformy pro bezpečnost, spolupráci v rámci MAP IV a zapojování škol, služeb i Agentury pro sociální začleňování a systematické kroky města v oblasti integrace cizinců a prevence kriminality, včetně fungování Platformy pro bezpečnost a zpracování analytických podkladů k situaci cizinců a ubytoven v území. Důležitou roli zde hraje aktivní vedení města, zejména místostarostka pro sociální oblast a školství, která jednotlivé platformy svolává a propojuje. Standard na tyto existující základy navazuje a dává jim ucelený rámec – nabízí společný „jazyk“ pro popis sítě a společnou představu o tom, kam ji dál rozvíjet.

Současně je tento dokument především praktickým nástrojem a má sloužit jako opora pro každodenní rozhodování – když se objevuje nový případ dítěte v obtížné situaci, když město či služby plánují nový projekt, když se aktualizuje komunitní plán nebo když školy přemýšlejí, jak lépe podpořit své žáky. Standard připomíná, že v každé takové situaci je vhodné ptát se: **jaké potřeby dítěte a rodiny řešíme, kdo všechno by měl být u stolu, jak lze využít stávající zdroje v síti a jak zajistit, aby dítě i rodina měly možnost do řešení mluvit.**

Tento standard není uzavřený a hotový dokument, ale živý rámec, který se bude vyvíjet spolu s Tachovskem i zkušenostmi místních aktérů. Dalším krokem může být společně jej projednat na stávajících platformách, vybrat několik konkrétních priorit a převést je do kroků s jasnými rolemi, termíny a způsobem vyhodnocování. Smyslem je mít jednoduchý a sdílený přehled, který cílí především na potřeby dětí a rodin (nejen jejich problémy, jež často pramení z nenaplněných potřeb) a také na to, jak je naplňovat prostřednictvím rozšířené sítě služeb a skutečně multidisciplinární spolupráce, zahrnující i oblast integrace cizinců a prevence kriminality v území. Opřou-li se o tento rámec město, služby, školy i další partneři a bude-li v něm mít pevné místo i zapojení dětí a jejich rodin, posune se podpora v ORP Tachov k cíli: včasné, koordinované a smysluplné pomoci, která hledá zdroje v komunitě a běžném životě. Na řadě míst se to už daří. Tento dokument má napomoci, aby se takový přístup stal pravidlem, přinášel dětem bezpečí, předvídatelnost a reálnou šanci na dobrou budoucnost.